

קנטרס

ד.י.ני
ד.ה.פסק
ב.ר.ת.פ.ל.ה

על פי שיטת חב"ד

לקוט

בְּעֵינֵי הַתְּבוּנָנוֹת קוּדֵם
וּבְשַׁעַת הַתְּפִלָּה

תשורה

משמחת הנישואין של

אברהם שמואל ושיינא חנה איידעלמאן

בית מנחם - כפר חב"ד, ח"י טבת ה'תשס"ט - שנת הקהל

קנטרס

ד.י.ני

ה.ה.פסק
ב.ר.ת.פ.ל.ה

על פי שיטת חב"ד

לקוט

בְּעֵינֵי הַתְּבוּנָנוֹת קוּדֵם

וּבְשַׁעַת הַתְּפִלָּה

בס"ד ח"י טבת ה'תשס"ט

בשבח והודיה להשי"ת על כל הטוב אשר גמלנו ובחסדו הגדול זיכנו ליום נישואינו. מגישים אנו בזאת לקרובינו, ידידינו ומכרינו אשר הואילו לכבדנו בהשתתפותם בשמחתנו, "תשורה" למזכרת נצח המכילה את הלכות ודיני "הפסק בתפילה". החוברת יצאה לאור לראשונה בהוצאת "מכון אהלי שם ליובאוויטש" בשנת תשמ"ט, נערכה ע"י אבינו היקר, שנודע בבקיאותו הרבה במנהגי חב"ד לפרטיהם ודקדוקיהם, הרה"ח ר' יוסף יצחק איידעלמאן ע"ה, ואשר לרגל יום נישואינו שוכתבה והוגהה מחדש.

תודתנו נתונה להרה"ח שלמה מאיר מארק שי' על הסיוע בהכנת ועיבוד החומר לקראת הדפסתו מחדש.

בספר השיחות תרצ"ו (עמ' 151) מסופר ש"פעם היה הבעל שם טוב עם תלמידיו בשדה, ואמר להם לעמוד בעיגול, וכל אחד יניח ידו על כתף חבירו. כשעשו כן, ראו לפתע אנשים רבים עטופים בטליתותיהם ועטורים בתפילין ומתפללים. הסביר להם הבעל שם טוב, שבמקום זה התפללו יהודים לפני יותר משלש מאות שנה. והוסיף ואמר: "מה שראיתם- אינן התפללות עצמן, שכן התפללות עלו למעלה. אלא שמכל דבר שבקדושה נעשה רושם, וזהו רושם אותיות התפילה".

תהא תשורה זו מוקדשת לעילוי נשמתם של אב החתן שנלב"ע ביום י"ג סיון ה' תשס"ו, ואם הכלה האשה החסודה מרת רבקה דליה פודורובסקי ע"ה שנלב"ע בליל שמחת תורה כ"ב תשרי ה'תשס"ה.

הננו לברך אתכם, אורחינו הנכבדים, ברב שפע וברכה מתוך בריאות, נחת ושמחת עולם.

ישלם ה' לכם כגמולכם הטוב, ובשמחתכם ישמח לבנו גם אנו.

הוא מקור כל הברכות יזכה אותנו כולנו לחזות פני מלך כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו אשר ברכתיו הקדושות ילוונו כל הימים, לגאולה שלמה, ולביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

בברכה

אברהם שמואל ושיינא חנה איידעלמאן

בית מנחם – כפר חב"ד, ח"י טבת ה'תשס"ט - שנת הקהל

פתח דבר להוצאה הראשונה

על פי בקשת רבים, הנני מוציא לאור בזה קונטרס הכולל "לוח דיני הפסק בתפלה" על פי שיטת חב"ד. והוספתי ציון המקורות, לבלי לסמוך להלכה למעשה על המובא ב"לוח", אלא לאחר עיון במקורות.

ולתועלת המעיינים בא לאחר זה ליקוט ההלכות בדיני הפסק בתפלה – משולחן ערוך אדמו"ר הזקן וסידורו, מאגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א (חלקם לא נדפסו עדיין בספרי אגרות קודש ונעתקו מלקוטי שיחות), ומקצות השלחן להרא"ח נאה. בפנים ה"לוח" צויין לליקוט זה במקומות המתאימים. ובסופו – הערות – מה שנשאר בספק, ולא מצאתי במקומות הנזכרים לעיל.

•••

בתור הוספה והמשך בא אחרי הנזכר לעיל ליקוט בענין התבוננות קודם ובשעת התפלה (הכרחי ההתבוננות, גדרה ואופנה) – מספרי רבותינו נשיאינו.

•••

מענה כ"ק אדמו"ר שליט"א (בשנת תשל"ט¹): בטח הראה לרב מורה הוראה בפועל.

והנני בזה להביע תודתי להרה"ג ר' ישראל הלוי שיחי' לאבקאווסקי ר"מ בשיבת תומכי תמימים "אשען פארקווי", להרה"ג ר' יוסף שמחה שיחי' גינזבורג רב דעומר², ולהר"ר יהושע שיחי' מונדשיין, עבור הערותיהם ועזרתם המרובה.

יוסף יצחק באאמו"ר הרה"ג הרה"ח וכו'
הר"ר **שלום** שליט"א **איידעלמאן**

י"א ניסן ה'תשמ"ט

יום מלאת פז שנה לכ"ק אדמו"ר שליט"א

1 ה"לוח" וחלק מהליקוט בענין הפסק בתפלה, נדפס לראשונה בקובץ "אהלי תורה" ג', נ.י. תשל"ז, ושוב חזר ונדפס כמה פעמים.

² שגם הוא ערך (בסגנון ובצורה שונים) את דיני ההפסקות בתפלה – ראה קובץ **דברי-תורה** של כולל אברכים כפר חב"ד חוברת ה', תשל"ה.

ממכתב

כ"ק אדמו"ר שליט"א¹

הנני להביע תמיהתי על כל אלה שיכולים לעשות בהבא לקמן, והוא:

ברובא דרובא חסרה הידיעה בהלכות הצריכות **בחיי היום יומים**, והיינו – כפשוטו – בהלכות ברכות הנהנין, הפסק בתפלה, מוקצה בשבת כו' וכו' ולדאבון הרב וביני לביני – ככל אשר תגדל ידעת הבחור או האברך בתורה תמעט אצלו הידיעה בהנ"ל, והרי ידוע פסק משנה שלא המדרש עיקר אלא המעשה ובפרט מעשה בעניינים הבאים לאדם מידי יום ביומו, ואשר ברובא, המציאות דהלכות הנ"ל אין פנאי לעיין בספר אלא צריך להחליט על אתר, ולמרות כל זה לא ראינו משתדלים בלימוד הלכות אלו, ולא רק שאין משתדלים בזה אלא שנעשה זה ענין של מהיכי תיתי, וכחלק מהתורה המשתייך לעמי ה רצים ולנשים, אף שידוע ומפורסם שזה היה מתקנת משה רבינו הראשונות ללמוד הלכות חג בחג ולפני החג שהוא מפני טעמים הנ"ל, ועיין בשו"ע רבינו הזקן ריש סימן תכ"ט ובהלכות ת"ת סוף פרק א' ולשונו של רבינו הזקן באגה"ק בסופו.

ויה"ר שיתחילו בזה בהקדם בכל האפשרי, כי הרי כל יומא ויומא עביד עבידתי'.

1 נדפס באגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"י עמוד קל (ובלקוטי שיחות חלק י"ד עמוד 236). וראה גם באגרות קודש שם עמוד קצב ועמוד ער ובהנסמן בעמוד פז בהערה.

לוח דיני הפסק בתפלה

- עפ"י שיטת חב"ד -

אחר היתרון לזיון הראשון דאליק נצור י"ד	בין אהל שיטת לשמיע י"ט	מן שפע עוד ויקר	בין ברית יפה אור וברית אבות עלים י"ח	בברית קיש דמפלת שחיות (ע"ב י"ח - 5)	בין ישותק לקיש י"ג	באמצע ברית שיתוב י"ו	בנסיון דומות י"ז	באמצע ברית ברוך שאמ י"ו	בין היתרון חש"ט לד"ר י"ג	מעמדו של המתפלל סוג התפילה
אסור 8	אסור 3	אסור 7	אסור 6	אסור 3	אסור 3	אסור 4	אסור 3	אסור 2	אסור 1	ברוך הוא וברוך שמו כל הברכות א
אסור 8	אסור 19	אסור 7	אסור 6	אסור 6	אסור 4	אסור 4	אסור 6	אסור 2	אסור 1	אגון דברות תורת י"ג
מוותר 8	אסור 17	אסור 7	מוותר 6	מוותר 6	אסור 4	אסור 4	מוותר 6	מוותר 2	מוותר 1	לכשת ברית הוללת
אסור 8	אסור 19	אסור 7	אסור 6	אסור 11	אסור 4	אסור 4	מוותר 10	אסור 2	אסור 1	ברכת אשר יצר
אסור 8	אסור 14	אסור 7	לכתב אגלי ברוך אחר שמיע י"ג	לכתב (היו מפי שעת) אגלי ברוך שמיע י"ג	אסור 4	אסור 4	לכתב אגלי ברוך בן שיתוב לקיש י"ג	אסור 2	אסור 1	לכשת ברית הפסול י"ג
אסור 8	לכתב אגלי ברוך אחר שמיע י"ג	אסור 7	מוותר 6	לכתב אגלי ברוך בן תפילות פסקים אחר סדר אפי באמצע התפילות י"ג	אסור 4	אסור 4	לכתב אגלי ברוך בן שיתוב לקיש י"ג	אסור 2	-	לכשת ברית הפסול י"ג
אגון ישי"ר, יתברך ואגון דראמון בלעמא 8	אסור 17	אסור 7	אסור 6	אגון ישי"ר, יתברך ואגון דראמון בלעמא 6	מוותר 9	אסור 4	מוותר 18	אסור 18	אסור 2	אגון דחצי קדיש י"ג
אסור 8	אסור 17	אסור 7	אסור 6	אסור 8	אסור 9	אסור 4	אסור 9	אסור 2	אסור 1	אגון מתקבל ואילן
קדיש... ברוך... ימלך... 8	אסור 17	אסור 7	קדיש... ברוך... ימלך... 6	קדיש... ברוך... ימלך... 6	מוותר 9	אסור 4	מוותר 9	אסור 2	אסור 1	קדיש י"ג
התיבות: מידים אגון י"ך 8	אסור 17	אסור 7	התיבות: מידים אגון י"ך 6	התיבות: מידים אגון י"ך 6	אסור 4	אסור 4	מוותר 9	אסור 2	אסור 1	קדיש י"ג
מוותר 8	אסור 17	אסור 7	מוותר 6	מוותר 6	אסור 4	אסור 4	מוותר 6	מוותר 2	מוותר 1	ברכה י"ג
מוותר 8	אסור 19	אסור 7	מוותר 6	מוותר 6	אסור 4	אסור 4	מוותר 6	מוותר 2	מוותר 1	אגון דואר ל הקדוש טעמות ותפלה י"ג
אסור 8	אסור 19	אסור 7	אסור 6	אסור 18	אסור 4	אסור 4	אסור 18	אסור 2	אסור 1	ברך שש"ל והאת החתמה
מוותר אגלי לא יקרא עם החזן בלל 8	אסור 19	אסור 7	מוותר אגלי לא יקרא עם החזן בלל 6	מוותר אגלי לא יקרא עם החזן בלל 20	אסור 4	אסור 4	מוותר אגלי לא יקרא עם החזן בלל 20	מוותר אגלי לא יקרא עם החזן בלל 2	מוותר אגלי לא יקרא עם החזן בלל 1	על יתורה י"ד
מוותר 8	אסור 19	אסור 7	מוותר 6	מוותר 21	מוותר 21	אסור 4	מוותר 21	מוותר 2	מוותר 1	ברכה ורעם וביק
יאמר הלאה בנצטעל קיש 8	אסור 19	-	יאמר הלאה בנצטעל קיש 6	יאמר הלאה בנצטעל קיש 22	מוותר 9	אסור 4	מוותר 22	מוותר אגלי לא יקרא עם החזן בלל 2	מוותר אגלי לא יקרא עם החזן בלל 1	פסקו רצונתו ודק ישי"ט**

(* ראה לקמן ע' 25 הערה 1

** ראה לקמן ע' 25 הערה 3

המספרים מסמנים למראי-מקומות לקמן ע' 9

האותיות מסמנות לליקוט בעינו הפסק בתפלה לקמן ע' 13 ואילן

בניגון של קיש בניגון הצבור יהיה נראה כאילו קורא עמהם²²

הערה: ראה מכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א הניתק לקמן עמוד 21, ומה מובן, לכאורה, שכל מקום שמוותר לענות חובה הוא לענות (ולא רק שרשאי הוא לענות).

מראי מקומות ללוח דיני הפסק בתפלה

- (9) שו"ע אדה"ז סי' נ"ד סעי' ג'.
- (10) קצות השלחן סי' י"ח סעי' ז'. "וטוב לברך אותה בין הפרקים" (שם ס"ק כ"ט).
- (11) שם סי' י"ט סעי' ג'.
- (12) שו"ע אדה"ז סי' נ"ג סעי' ג'.
- (13) שם סי' ס"ו סעי' ג', סעי' י"א.
- (14) שם סעי' י"א.
- (15) קצוה"ש סי' י"ח סעי' ו'.
- (16) סידור אדה"ז שם קטע ד"ה מי שאין (עיי' קצוה"ש סי' י"ט ס"ק י"ב).
- (17) סידור אדה"ז שם.
- (18) אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ג ע' קמח.
- (19) שו"ע אדה"ז סי' ס"ו סעי' ט'.
- (20) שם סעי' ו'. ובפסוד"ז - מחלוקת הפוסקים האם מותר לקרות עם החזן, הקצוה"ש סי' י"ח סעי' ב' כותב שמותר לקרות בלחש עם החזן, אבל בדרך החיים סי' ע"ז סעי' ג' כותב שלא יקרא עם החזן.
- (21) שם סעי' ד'.
- (22) שם סי' ס"ה סעי' ב'.
- (1) סידור אדה"ז הל' תפילין קטע ד"ה בד"א נדפס בהוספות לשו"ע אדה"ז או"ח ח"א ע' [312]8). וראה הנסמך במ"מ 4, 6, 18, 20, 21, 22. ובעלי' לתורה - באם יכול להניח תש"ר בלי שהות, מובן שכדאי להניח תש"ר לפני עלייתו לתורה.
- (2) קצוה"ש סי' י"ח סעי' ב'. ושם: דהיינו משהתחיל לומר בא"י עד סוף הברכה. וראה במ"מ שנשמנו בהערה 1. ובעלי' לתורה - באם יכול לסיים ברכת ב"ש בלי שהות, מובן שכדאי לסיים לפני עלייתו לתורה.
- (3) שו"ע אדה"ז סי' קכ"ד סעי' ח'.
- (4) קצוה"ש סי' י"ט ס"ק ה'. ושם שהכוונה משהתחיל לומר בא"י עד סוף הברכה.
- (5) קצוה"ש סי' כ"ז סעי' ה'.
- (6) סידור אדה"ז שם קטע ד"ה כשמפסיק. ובפרטיות לגבי בין ברכת יוצר אור לברכת אהבת עולם ראה במ"מ שנשמנו בהערה 1. ובנוגע לנוסח הקדושה ראה סידור אדה"ז שם קטע ד"ה כשמפסיק וקצוה"ש סי' י"ט ס"ק ה'.
- (7) שו"ע אדה"ז סי' ס"ו סעי' ב'.
- (8) שו"ע אדה"ז סי' קכב סעי' א. וראה במ"מ שנשמנו בהערה 1.

הַפְּסִיק בְּתַפְּלָה

לקוט

בענין הפסק בתפלה

"בנוגע לשאלתו אם מתר להפסיק בתפלה בבטוי מלות נוספות בזשארגאן [=באידיש]: הנה באמת, אין בזה חלוק בין לשון הקודש וזרגון [=אידיש], כי החשש הוא מפני ההפסק ולא מצד הלשון. ואף שלא שמעתי בזה הוראה... אבל בכלל, אין דעתי נוחה הימנה" (אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חלק ו עמוד רסב).

א. "ברכה זו של ברוך שאמר... אם סים עם השליח צבור בבת אחת יש אומרים שלא יענה אמן. אף על פי כן יש לחוש לדבריהם, ומכל מקום אם סים עם השליח צבור בבת אחת ברפת ושתבח וכיוצא בה מהברכות שיש מקומות נוהגין לענות בה אמן אפילו אחר ברכות עצמו... יכול לענות, והוא הדין אם השליח צבור סים ברכה אחת והוא סים ברכה אחרת יכול לענות אחר ברפת השליח צבור אפילו סים הוא ברכה שאין עונין עליו אחר ברפת עצמו לדברי הכל". (שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן נא סעיף ג).

ב. כשמפסיק "לענין קדיש וקדשה וברכו ומודים מפסיק אפילו באמצע הפרק ואפילו באמצע הפסוק, חוץ מפסוק שמע ישראל והוא הדין לברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, וכן אין להפסיק גם כן בין שמע ישראל לברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" (סדור אדמו"ר הזקן הלכות תפלין קטע דבור המתחיל "מי שאין" – נדפס בהוספות לשולחן ערוך אדמו"ר הזקן אורח חיים חלק א עמוד ה [קנו]).

בברכות קריאת שמע וכו' "כשמפסיק לקדיש יאמר אמן והא שמה רבא עד יתברך ועד בכלל, וישמע מהשליח צבור עד ואמרו אמן ויענה אמן, ומתתקבל ואילך לא יענה אמן" (שם קטע דבור המתחיל "כשמפסיק").

"מכל מקום יזהר לכתחלה להמתין באיזה סיום ענין שלא להפסיק באמצע ענין... אך אם אי אפשר לו יכול להפסיק ולענות אפילו באמצע ענין, וכשחוזר חוזר לתחלת הפסוק" (שם קטע דבור המתחיל "מי שאין").

"אם הפסיק סמוך לסוף הברכה קודם ברוך אתה ה', יש לו לחזור לתחלת ענין הסמוך לגמר הברכה" (קצות השולחן סימן יט סעיף א).

ג. "אמן שעונין אחר ברפת הא-ל הקדוש ואמן שאחר שומע תפלה... עונין אותו אפילו באמצע פסוק" (סדור אדמו"ר הזקן שם קטע דבור המתחיל "כשמפסיק").

ד. "ואין לקרות לספר תורה לכתחלה מי שעומד באמצע פסוקי דזמרה, רק לכהן אם אין שם כהן אחר, וכן ללוי אם אין שם אלא הוא... ואם יכול לגמור עד הפרק בלי שהות קודם שיעלה יעשה כן" (קצות השולחן סימן יח סעיף ב).

"אם הספר תורה מנח על השלחן ואין להם מי שיוכל לקרות בה, כי אם זה שהוא עומד בקריאת שמוע וברכותיה, לכולי עלמא [=לכל הדעות] יכול להפסיק. . אך אם בנגל הוא לסיים עד הפרק יסיים" (שם סימן יט סעיף קטן ז).

"אמירת העולה לתורה חזק חזק ונתחזק – לא חשיב הפסק, כי הוא שיך לקריאת הסינים (ראה שלחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן קס"ז סעיף ט), וגם הוא אומר, כי נסחא שלנו היא ונתחזק" (אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חלק ד עמוד יד).

ה. "ומי שלא ראינו שיקפיד על חבדו כלל, לא יפסיק אפילו בין הפרקים (בין להשיב בין לשאול מפני הכבוד)" (שלחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן סו סעיף א).

ו. "אלו הן בין הפרקים, בין ברוך שאמר להתחלת המזמורים, ובין כל מזמור לחבירו, ובין סוף המזמורים לישתבח, ופסוקים המלקטים שאינם מזמור שלם יש מי שאומר שכל שנים או שלשה פסוקים הנאמרים כאן כפסדך שהם כתובים במקומם דינם כמזמור שלם. . אבל בין הפסוקים שאינם סמוכים זה לזה. . דינם כבין הפרקים" (שם סימן נא סעיף ה).

"באמצע פסוק דינו באמצע פסוק של קריאת שמע" (שם).

"ובאמצע פסוק ה' מלך [ב'יהי כבוד] לא יפסיק כמו בין אלקיכם לאמת" (קצות השלחן סימן יח סעיף ב). וענין הערה ח' קטע דבור המתחיל "אבל".

"כיון שאומר הוא קדיש דרבנן קודם הודו, אם יש להפסיק בשביל זה באמצע פסוקי דזמרה. הנה לדעתי כיון שאין זה חיוב פרטי שלו, כי אם מטל על המנין, הרי אין בזה היתר שיפסיק הוא במקום שאין להפסיק" (אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חלק ז עמוד קלט).

"אף מי שאינו אומר עלינו עם הצבור, כגון שהוא באמצע פסוקי דזמרה, יש לו לכוזע בשעה שהצבור כורעים" (קצות השלחן סימן כד סעיף יא).

"אם הוא צריך להפסיק באמצע פסוקי דזמרה, טוב שיאמר ברוך ה' לעולם עד וברך דוד קודם שיידבר, וכשיחזור למקום שפסק יאמר גם כן אלו הפסוקים לפי שהם כמו ברכה" (שלחן ערוך אדמו"ר הזקן שם).

"הנה הלכה פסוקה היא. . לומר פסוקי דזמרה קודם התפלה. . והובאה תקנה זו בכל ספרי הגאונים מפרשי הש"ס והפוסקים, ואם כן המוצלח באמירת פסוקי דזמרה מוצלח בתקנה אשר נתקבלה, על ידי גאוני עמודי התורה וההוראה שבכל דור ודור, אנשים אשר כל בית ישראל נשען עליהם, ומתקיים. .

והא דבדעבד התיירו משום תפלה בצבור, לדלג בפסוקי דזמרה (ודוקא על פי האופנים המבוארים בשלחן ערוך) אינו ענין לשאלתם כלל,

- וכבר פסקו האחרונים שאחר התפלה יאמר כל מה שדלג מלבד הברכות דהינו ברוך שאמר וישתבח -

אבל לכתחילה חייב כל אדם לזרו את עצמו בענין שלא יצטרך לדלג כלום, ופשוט.

והעושה **בשאט נפש** [=במזיד] הפך הנזכר לעיל, ומזלזל בתקנת חכמים ומנהג כל ישׂראל, ענינו מפורש במשנה גמרא וכו' ואין להאריך" (אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חלק א עמוד רכט).

"נערים האחרים שאם לא יאמרו להם לדלג הסדר שקודם הודו, אזי לא יוכלו להתפלל בצבור ואיך להתנהג בזה.

הנה ידוע מאמר רבותינו זכרונם לברכה איזהו חכם הרואה את הנולד.. ואף שהדין ברור שמדלגים, אבל יש לראות את הנולד ובמשך זמן קצר, וכבר ראינו זה במחש.. ותחלה מדלגין על הסדר שקודם התפלה דהודו, ואחר כך פסוקי דזמרה ואחר כך וכו'..

ובמילא בהנוגע לפועל, הנה אף שאי אפשר לפסוק ובפרסום נגד הדין, אבל יש לצדד בכל האפשרי והאופנים שגם לא ידעו מההתר לדלג, והוא על דרך מאמר רבותינו זכרונם לברכה **אמרה תורה חלל** שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה.. ומכל שכן בנדון דדון [=בנושא שלנו] שב' הדברים הם באיש אה"ד" (אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חלק ז עמוד קלט).

ז. "יש להסמיך הקדיש לישתבח בכל מה שאפשר, ואסור להפסיק ביניהם כלל" (שלחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן נג סעיף א).

"שליח צבור שלא היה לו טלית ותפליו והביאו לו בין ישתבח לקדיש יכול ללבוש ולברך עליהם.. אבל בין קדיש לברכו לא יפסיק בשום דבר, ואין צריך לומר בין ברכו ליוצר אור בין שליח צבור עצמו ובין הצבור שעמו" (שם סימן נד סעיף ג).

כשפסיקין בין ישתבח ליוצר (לצורך מצוה) "כשחוזרין ומתפללין יאמר השליח צבור מקצת פסוקי דזמרה ויאמר קדיש עליהם.. ואם לא אמר פסוקים לא יאמר קדיש אלא יאמר ברכו בלא קדיש" (שם סעיף ד).

"בענין מלה ביום הכפורים, שבאם המלה חוץ לבית הכנסת ולאחרי קריאת התורה, שאז מכניסין הספר תורה קודם שיצאו מבית הכנסת, והפסק גדול עד לתפלת מוסף שמקדימין לה אמירת קדיש, נכון מה שכתב שאז צריך לומר איזה מזמור לפני אמירת הקדיש.

ולהעיר שעל דרך זה צריך להיות גם בכל ראש חודש, באותן בתי הכנסות שנוהגים שיניחו תפליו דרבינו תם ובאמירת פרשת קריאת שמע לאחרי הכנסת הספר תורה, וכמוכן וגם פשוט לפני תפלת המוסף, שאף שחליצת תפליו אפשר לומר שאינה הפסק, מה שאין כן הנחת תפליו וקריאת שמע (לקוטי שיחות חלק יט עמוד 458).

בערבית "אין להפסיק בין ברכו להתפלה כמו בין ברכו ליוצר בשחרית – אם היה דעתו להתפלל עם הצבור הנה" (קצות השלחן סימן כו סעיף ה וסעיף קטן יד).

1 בספר שערי תפלה לר' יעקב רחוק הביא צא [191!] דעות שסבירא להו כן [שם].

ח. "אלו הן בין הפרקים, בין ברכה ראשונה לשנייה, בין שנייה לשמעה, בין שמע לזיהה אם שמוע, בין זיהה אם שמוע לזיהה" (שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן סו סעיף ז).

אמן של אותה ברכה אינו ראשי לענות, כששומעה מה' שליח צבור' או מאחר, כי אם כשעומד בסוף אותה ברכה (עין קצות השולחן סימן יט סעיף א), חוץ מאמן שאחר ברכת גאל ישראל שאינו עונה כלל (עין לקמן הערה ט קטע דבור המתחיל "אין"). וסיום ברכת הבוחר בעמו ישראל באהבה ואוהב עמו ישראל, מנהגנו שהשליח צבור מסיים בלחש (ראה ספר המנהגים עמוד 11 ועמוד 24).

"הקורא קריאת שמע לא ירמוז לחברו בעיניו ולא יקרוץ בשפתיו ולא יראה באצבעותיו ואפילו לצורך מצוה . . במה דברים אמורים בפרשה ראשונה . . אבל מכאן ואילך מתיר לצורך מצוה קצת" (שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן סג סעיף ז).

"לא יעסוק בדבר שצריך לשום לבו אליו, ואפילו הוא דבר מצוה . . אפילו מפרק שני ואילך, מה שאין כן מלאכה בידיים לא מנעו אלא בפרק א' של קריאת שמע" (שם סימן כפג סעיף יד).

"אבל בין ויאמר לאמת ויצבי לא יפסיק בשום ענין . . אלא יאמר אני ה' אלקיכם אמת ואז יפסיק כדין הפסק באמצע פרק, ויש לזהר לומר גם ויצבי . . על כן אין להפסיק בין ה' אלקיכם בדבור אחר אלא במלת אמת בלבד" (שם סימן סו סעיף ז).

"ואם כשיאמר ויצבי יעבור יותר מתוך כדי דבור לעניית הקדיש יענה קודם ויצבי" (קצות השולחן שם סעיף קטן טו).

"ובמה שכתוב² בהנוגע לקריאת שמע שעל המטה שאומרים גם תיבת אמת, בא זה בשלילת מה שיש מפרשים בהכתוב בסדור אדמו"ר הזקן בקריאת שמע שעל המטה "שמע ישראל עד סוף כל ג' הפרשיות", שבא לשלול תיבת "אמת" – שאין הפרוש כן, אלא כונתו שיאמרו כל הג' פרשיות, ובהנוגע להשלמת רמ"ח תיבות בקריאת שמע שעל המטה, לא שמעתי בפרוש, אבל כמדמה אני" שנוהגים כמו שכתוב בשער הכולל על הסדור פרק לו סעיף קטן ד – לחזור התיבות אני ה' אלקיכם" (לקוטי שיחות חלק כד עמוד 413).

"אם פסק מפני היראה או הכבוד אחר שאמר אמת . . אינו חוזר ואומר אמת אלא . . מתחיל ממקום שפסק" (שולחן ערוך אדמו"ר הזקן שם סעיף ח).

"דין הפסקה באמצע ברכות קריאת שמע דערבית כמו בשחרית" (קצות השולחן סימן כז סעיף ה).

באמצע ברכה קצרה אסור להפסיק כלל (עין שם סימן ה' סעיף י"א וסעיף קטן ל"ו).

"באמצע ברכה ארצה קצת . . מתיר להפסיק לקדיש וברכו וקדשה כמו באמצע ברכות קריאת שמע" (שם ועין שם).

וכן הדין גם כן להפסיק בברכת המזון (עין קצות השולחן סימן מד סעיף קטן יב).

2 בהיום יום כח אדר ראשון, וראה שם יז אי"א. – י.א.

"בין 3 הפסקים ובסוף ברכה זו (השלישית)" (לקוטי שיחות חלק כד עמוד 380).

"השליח צבור אומר פיוטים באמצע ברכות קריאת שמע [בנימים נוראים], ולדין לא קימא לן [ואננו לא סוברים] בן מפני ההפסק בברכה" (אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חלק ז עמוד שנה).

ט. "אין להמתין בשירה חדשה לענות אמן על גאל ישראל, אלא אם רוצה לצאת כל הדעות . . יוכל לכוין לסיים עם השליח צבור ואז אינו מחיב לענות אמן אחר השליח צבור" (סדור אדמו"ר הזקן שם).

"העומד בברכות קריאת שמע סמוך לשמונה עשרה והשליח צבור מתחיל חזרת הש"ץ, ימתין בשירה חדשה כדי לענות קדשה ומודים" (קצות השלחן סימן כב סעיף טו).

וכן צריך להמתין כדי לענות אמן שאחר ברכת הא-ל הקדוש, אמן שאחר ברכת שומע תפלה ויהא שמה רבא (אחר הקדיש) שאחר תפלת שמונה עשרה (עין שלחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן קט סעיף א).

"אם כשימתין עד אחר מודים לא יוכל לענות אמן יהא שמה רבא שאחר שמונה עשרה, ואם ימתין עד אחר הקדיש יעבור זמן התפלה או לא יוכל להתפלל ערבית עם הצבור, יתפלל מיד" (קצות השלחן סימן כו סעיף ח).

ואם כשימתין עד אחר קדשה לא יוכל לענות מודים, ואם ימתין עד אחר מודים כו' ימתין עד אחר קדשה (עין שלחן ערוך אדמו"ר הזקן שם סעיף ג).

"אם שמע כבר קדשה או שידע שישמע קדשה אחר כך אין צריך להמתין" (שם סעיף א).

אבל לענין זה יהא שמה רבא צריך להמתין אף על פי ששמע כבר קדיש באותה תפלה, לפי שהקדיש אין לו קצבה, ומכל מקום הקדישים שמן עלינו ואילך כיון שאינו אלא מנהג אפסר שאין צריך להמתין עליהם (עין שם).

"בדיעבד כל שלא אמר ברוך אתה ה' [גאל ישראל] יכול לענות, ואחר כך צריך לחזור ולהתחיל מראש שירה חדשה או מונאמר גואלנו" (קצות השלחן סימן יט סעיף ו).

"אם אמר עד גאל ישראל . . אינו יכול עוד להמתין ולענות משום סמיכת גאולה לתפלה ומכרח להתחיל להתפלל מיד" (שלחן ערוך אדמו"ר הזקן שם סעיף ב').

"ובשבת יש אומרים שאינו צריך לסמוך גאולה לתפלה . . ולפיכך מתר להפסיק לדבר שבקדשה בין גאל ישראל לתפלה כמו בין הפסקים, ומכל מקום יש לו לסיים גאל ישראל בשוה עם השליח צבור כדי לצאת לדברי הכל שלא יצטרך לענות אמן, וביום טוב כולו ילקא [=לכל הדעות] צריכים לסמוך גאלה לתפלה . . ומספקני ביום טוב שחל להיות בשבת אין הדין ליש אומרים אלנו" (קצות השלחן שם סעיף קטן יז. ועין בהערותיו בסוף הספר (בחלקים ו-ז)).

3 על השאלה: אימתי עונים אמן ביעלה ויבוא בברכת המזון על זכרנו וכו' ופקדנו וכו' והושיענו וכו' ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א – כבנינים – י.י.א.

יו"ד. "וכשהוא מְכַרְח להתחיל מיד ומתחיל עם השליח צבור, כְּשֵׁיִיגִיעַ עִם הַשְּׁלִיחַ צְבוּר לְנִקְדֵיִשְׁךָ . . יאמר עמו מלה במלה כל נוסח הקדשה כמו שהוא אומר" (שְׁלַחַן עֲרוּךְ אדמו"ר הזקן שם סעיף ג).

"כְּשֵׁיִיגִיעַ בְּתַפְלָתוֹ לְבִרְכַת אֲתָה קְדוֹשׁ יְכוּל לְעֲנוֹת קְדוֹשׁ עִם הַצְּבוּר, אֲף עַל פִּי שְׁלֵא אָמַר וְלֹא שָׁמַע . . נִקְדֵיִשְׁךָ מִפִּי הַשְּׁלִיחַ צְבוּר" (שם סעיף ה).

"העומד בתפלת שמונה עשרה במקום קדשה . . יכול לענות קדשת מוסף אפילו כשהוא בשחרית" (קצות השלחן סימן כב סעיף טז).

"וכשהוא מְכַרְח להתחיל מיד ומתחיל עם השליח צבור . . יאמר עמו מלה במלה כל נוסח ברכת הא-ל הקדוש וברכת שומע תפלה . . וגם יכון כְּשֵׁיִיגִיעַ שְׁלִיחַ צְבוּר לְמוֹדִים יִגִיעַ גַּם הוּא לְמוֹדִים אִז הַטוֹב שֶׁמֶךְ כְּדִי שִׁישְׁחָה גַם הוּא עִם הַצְּבוּר בְּמוֹדִים, וְאִם יְכוּל לְגַמּוֹר כָּל הַתְּפִלָּה עַד שִׁיִּגִיעַ שְׁלִיחַ צְבוּר לְסִיּוּם שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה יְכוּל לְהַתְּפַלֵּל בְּפָנָי עֲצָמוֹ אַחֵר סִיּוּם הָא-ל הַקְּדוֹשׁ" (שְׁלַחַן עֲרוּךְ אדמו"ר הזקן שם סעיף ג).

"לענות קדיש וברכו וקדשה . . בתפלת שמונה עשרה . . ישתוק ויכון למה שאומר השליח צבור . . וכְּשֵׁיִיגִיעַ הַשְּׁלִיחַ צְבוּר בְּקְדִישׁ וְיִשְׁתַּבַּח חוֹזֵר הוּא לְתַפְלָתוֹ" (שם סימן קד סעיף ה).

"כְּשֵׁיִיגִיעַ שְׁלִיחַ צְבוּר לְמוֹדִים שׁוֹחֵן עִמוֹ הַצְּבוּר, וְאִפְּיֻלוֹ יַחֲדִי הַמִּתְּפַלֵּל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה צָרִיךְ לְשׁוּחַ עִמוֹ אִם הוּא עוֹמֵד בְּאֶמְצַע בְּרָכָה . . וְלֹא דִי בְּשַׁחֲיָה מְעֻטָּת אֶלָּא כְּשֶׁעוֹר אֶלָּא שְׁחִיּוֹת שֶׁנִּתְבָּאָר בְּסִימָן קִיג" (שם סימן קכ"ז סעיף א').

"בְּדָבַר הָעֲרֵתוֹ כְּשֶׁהִיָּחִיד עוֹמֵד בְּשָׁמַע קוֹלָנוּ וְהַחֲזֵן אוֹמֵר קְדֻשָּׁה, הֵיחָ יֹאמֵר נוֹסַח שֶׁל בִּקְשָׁה שֶׁבְּתוֹכָהּ יִשְׁלַב גַּם כֵּן הַקְּדוּשָׁה עַל יְסוֹד שִׁשׁוּאֵל אֲדָם צָרְכִי בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה – הֵיחָ עַל פִּי זֶה הֵיחָ מְקוֹם לְהַפְסִיק בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה לְכָל הַעֲנִינִים, שֶׁלְּכָל עֲנִין יֵשׁ לְשִׁלְבּ וּלְנִסְחֹו בְּנוֹסַח שֶׁל בִּקְשָׁה שֶׁהֵעִיֵּן יְפַלֵּל בְּתוֹכוֹ. וְלֹא אֲשַׁתְּמִיט [=וְלֹא מְצִינּוּ] שׁוֹם פּוֹסֵק לְהִבְיֵא דָבַר זֶה חֲדוּשׁ גְּדוֹל כְּזֶה. וְלָכֵן לֹא נִרְאֶה לִי הוֹרְאָה הַנּוֹכְרֵת לְעִיל, וְאִפְּשֵׁר לוֹמַר הַטַּעַם לְשִׁלְיִתָּהּ כִּי אֵין לְהַעֲרִים בְּדָבַר שְׁאִינוֹ הַכָּרַח" (אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חלק ח' עמוד שלט).

"נִפְל סֵפֶר לְפָנָיו עַל הָאֲרָץ וְאִינוֹ יְכוּל לְכוֹן יְפֵה מִפָּנָי זֶה מִתֵּר לְהַגְבִּיהוּ כְּשִׁיִּסִּים אוֹתָהּ בְּרָכָה שֶׁהוּא עוֹמֵד בָּהּ" (שְׁלַחַן עֲרוּךְ אדמו"ר הזקן סימן צו סעיף ג).

"אִם נִשְׁמַט [=נִפְלָה] טְלִיתוֹ מִמְּקוֹמוֹ יְכוּל לְמַשְׁמֵשׁ בּוֹ וְלְהַחֲזִירוֹ אִפְּיֻלוֹ נִפְל רְבוֹ, אֲבָל נִפְל כְּלוֹ אֵינוֹ יְכוּל לְחַזֵּר וְלְהַתְּעַטֵּף בּוֹ מִשׁוּם הַפֶּסֶק אֶלָּא אִם כֵּן טְרוִיד עַל יְדֵי זֶה וְאִינוֹ יְכוּל לְכוֹן מִתֵּר לְהַתְּעַטֵּף כְּשִׁיִּסִּים אוֹתָהּ הַבְּרָכָה, וְלֹאֲחֵר שִׁיִּסִּים תְּפִלָּתוֹ יִמְשָׁמֵשׁ בְּצִצִּית וּיְבַרֵּךְ בְּרַכַּת לְהַתְּעַטֵּף" (קצות השלחן סימן כ סעיף ה).

"כִּהֵן הַעוֹמֵד בְּתַפְלָה וְאֵין שָׁם כְּהֵנִים אַחֲרָיִם [עוֹקֵר רְגָלָיו מֵעַט בְּרָצָה וְאַחֵר כֵּן] עוֹלָה לְדוֹכּוֹ, וְאִם אָמְרוּ לוֹ לְעֲלוֹת צָרִיךְ לְהַפְסִיק וּלְעֲלוֹת אִפְּיֻלוֹ יֵשׁ כְּהֵנִים אַחֲרָיִם" (שם סימן כג סעיף כ).

"אין מפסיקין בדבור באמצע ברפת המזון אלא מפני חשש סכנה כמו באמצע שמונה עשרה" (שם סימן מ"ד סעיף ה').

"תקנת חכמים לומר אחר שמונה עשרה פסוק יהיו לרצון וגו' . . אלא צריך לומר יהיו לרצון קודם אלקי נצור . . ובין יהיו לרצון לאלקי נצור מתר להפסיק (ולענות כל דבר שבקדשה . .) ואם התחיל לומר אלקי נצור או שאר תחנונים והתחיל שליח צבור לסדר תפלתו והגיע לקדשה מקצר ועולה ופוסע לאחוריו, ואפילו לא קצר יכול להפסיק ולענות כדרך שמפסיק לענות בברכות קריאת שמע אפילו באמצע" (שלחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן קכב סעיף א').

י"א. "וכן שליח צבור שלא היה לו טלית ותפלין . . הביאו לו קודם ישתבח יברך עליהם קודם ישתבח כמו שכתוב בסימן נג" (שלחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן נד ג).

י"ב. "אם שמע קדיש או ברכו או קדשה בין תפלין של יד לתפלין של ראש מתר להפסיק ולענות עם הצבור, ואף על פי שגורם ברכה אחרת על של ראש ואסור לגרום ברכה שאינה צריכה, לפי שיש אומרים . . מכל מקום לענין אסור גרום ברכה שאינה צריכה כדאי הם לסמוך עליהם שלא לבטל מעצנת דבר שבקדשה" (סדור אדמו"ר הזקן הלכות תפלין קטע דבור המתחיל "במה דברים אמורים").

"מלשון אדמו"ר הזקן בסדור שלא לבטל כו' [העתק לעיל] – מוכח דחייב הוא" (תשובות ובאורים בשלחן ערוך, הוצאה שלישית עמוד 47)⁵.

4 אמנם עין ספר השיחות ה'תש"ד עמוד 161.

5 ראה גם פן אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חלק ד עמוד קמו. וראה שלחן ערוך אדמו"ר הזקן הלכות שבת סימן רמט קנטרס אחרון סעיף קטן ד באור שיטת הרשב"א שאינו חושש לגרום ברכה שאינה צריכה. – י.י.א.

הערות

הערות

1) בשלחן ערוך אדמו"ר הזקן (סימן קכד סעיף ח) אודות ענית ברוך הוא וברוך שמו: "ברוך הוא וברוך שמו. . כיון שאינו אלא מנהג אין מפסיקין לאמרו בכל מקום שאסור להפסיק לדבר הרשות אפילו במקום שמתר לענות אמן כגון בפסוקי דזמרה.

וצריך עיון למה אינו כותב "כגון בין ישתבח ליוצר" דהינו קודם קדיש (שהרי לומר אז מי שברך וכדומה מתר, שזה בגדר צורך מצוה (כמובא בסימן נד סעיף ד), ובמילא מתר גם לענות אמן במכל שפן), וזה חדוש יותר – שאסור לענות אז ברוך הוא וברוך שמו, דהרי בין ישתבח ליוצר קל מבאמצע פסוקי דזמרה.

ואולי יש לומר שבין ישתבח ליוצר מתר לענות ברוך הוא וברוך שמו (ולכן מוסיף "כגון בפסוקי דזמרה" וכן הוא בקצור שלחן ערוך סימן יד סעיף א' וברוך הוא וברוך שמו לא יאמר תוך פסוקי דזמרה"). וכן כתב האש"ל אברהם סימן ו' סעיף א' ובמהדורה תניינא סימן נו.

ועל פי זה צריך עיון אולי מתר לענות אמן מתקבל ואילך בין ישתבח לקדיש אף על פי שאינו אלא מנהג.

וכן על פי זה צריך עיון בהננוגע לבריה שמה וזאת התורה דאולי דינם כברוך הוא וברוך שמו, או "כיון דאדמו"ר הזקן לא הביאו בשום מקום" דאין לנו חסידי חב"ד לעשות כן" (אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חלק ג עמוד קמח ואילך).

2) צריך עיון מפני מה השמיט דין "אמירת פסוק א' דקריאת שמע עם הצבור" מהסדור, וכן הקצות השלחן, ואולי דעת אדמו"ר הזקן דאין להפסיק לאמירת פסוק א' דקריאת שמע עם הצבור.

3) בשלחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן נא סעיף ה שצריך לומר ברוך ה' לעולם ועד קודם שידבר, צריך עיון האם הכוונה לדבור סתם והינו שאילת שלום וכו', או הכוונה לברכת אשר יצר ועליה לתורה וברכת רעם וברק.

4) יש להסתפק לענין ענית ימלוך לבד למי שלא שמע קדוש וברוך, דאף על פי שפסק אדמו"ר [=הזקן] בסדור שגם ימלוך הוא מעקר הקדשה אפ"ש. . מי שלא ענה קדוש וברוך גם ימלוך אין לו לענות שאינו קדשה בפני עצמו. . וצריך עיון (קצות השלחן סימן יט סעיף קטן ד). [צריך עיון מניין לו לחלק].

5) בשלחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן סו סעיף ה כותב שיש סוברים שימלוך הוא מעקר הקדשה (וכן פסק בסדורו) ויש סוברים שלא, והעקר כסברא שאינו מעקר הקדשה, ולכן אין לענות ימלוך וברכות

6 "ואולי כתבו אדמו"ר הזקן בסימן קלה שלא הגיע אלינו" (שם).

קריאת שְׁמַע, עד כאן תוֹכַן דְּבַרֵי אַדְמו"ר הַזְקֵן.

וּלְקַמֵּן בְּסִימָן קֵט סְעִיף ג בְּסוּפּוֹ כּוֹתֵב שָׂאָם עוֹמֵד אַחַר קְרִיאַת שְׁמַע קוֹדֵם שְׁמוּנָה עֶשְׂרֵה לֹא יִתְחַיֵּל שְׁמוּנָה עֶשְׂרֵה "שְׁלֹכְתְּחִילָה צְרִיף לְשִׁתּוֹק וְלִשְׁמוּעַ נּוֹסַח הַקְּדֻשָּׁה מִפִּי הַשְּׁלִיחַ צְבוּר וְלַעֲנוֹת אַחֲרָיו קְדוּשׁ וּבְרוּךְ וְיִמְלוֹךְ בְּלִבְד" וְצְרִיף עֵינָן.

6) צְרִיף עֵינָן בֵּין יִשְׁתַּבַּח לְיוֹצֵר בְּיַחֲד הָאֵם הוּא אוֹתוֹ דִּין כְּמוֹ בֵּין יִשְׁתַּבַּח לְקַדִּישׁ.

7) צְרִיף עֵינָן בֵּין שְׁמַע לְבְרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וְעַד אוֹלֵי מִתָּר לַעֲנוֹת כְּבָאֲמַצַּע פֶּרֶק (עַל כָּל פְּנִים).

8) צְרִיף עֵינָן מָה הַדִּין בָּאֵם זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע עוֹבֵר, וְהוּא בְּאֲמַצַּע פְּסוּקֵי דְזִמְרָה אוֹ בְּאֲמַצַּע בְּרֻכּוֹת קְרִיאַת שְׁמַע. הָאֵם מִפְּסִיק לְקְרִיאַת שְׁמַע, פְּסוּקֵי רֵאשׁוֹן, פְּרָשָׁה רֵאשׁוֹנָה אוֹ כָּל הַג' פְּרָשִׁיּוֹת.

9) בְּסִפֵּר תְּהִלָּה לְדוּד (לְהַרְבֵּ דוּד אוֹרְטִינְבֶּעֶרְג) סִימָן סו בְּתַחֲלֹתוֹ וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וּבְדַבְרֵי הַרְבֵּ זְכוּרוֹנוֹ לְבָרְכָה כְּאֵן בְּמַסְגֵּר [הַכּוֹנֵה לְסִימָן סו סְעִיף ב] שֶׁכְּתֵב שְׂאִיף יִתְחַיֵּל מֵאֲמַצַּע עֵינָן וְכו' מִשְׁמַע לְהִדְאָ [בְּמִפּוֹרֵשׁ] דְּמָה שֶׁכְּתֵב וְאֵם פֶּסֶק חוֹזֵר לְתַחֲלַת הַפְּסוּקֵי הֵינּוּ דְּוָקָא בְּעֵינָן רֵאשׁוֹן שְׁבַפְּסוּק, אֲבָל אֵם פֶּסֶק בְּעֵינָן שְׁנֵי חוֹזֵר לְתַחֲלַת עֵינָן שְׁנֵי, עַד כְּאֵן לְשׁוֹנוֹ.

וְנִרְאֶה מִדְּבָרָיו שֶׁיֵּשׁ ב' אוֹפְנִים, א) חוֹזֵר לְעֵינָן שְׁנֵי שְׁבַפְּסוּקֵי זֶה וְהוּא כְּשֶׁהַפְּסִיק בְּעֵינָן שְׁנֵי, ב) חוֹזֵר לְתַחֲלַת הַפְּסוּקֵי וְהוּא כְּשֶׁהַפְּסִיק בְּעֵינָן רֵאשׁוֹן שְׁבַפְּסוּק, דֵּהֵינּוּ שְׁלוּמֵד דְּפֻנְתֵי דְּבַרֵי אַדְמו"ר הַזְקֵן "חוֹזֵר לְתַחֲלַת הָעֵינָן" הוּא לְהַקְּלֵל וְלֹא לְהַחְמִיר.

וְצְרִיף עֵינָן אוֹלֵי הוּא (גִּם) לְהַחְמִיר דֵּהֵינּוּ בְּאוֹפֵן ג) חוֹזֵר לְתַחֲלַת הָעֵינָן בְּכַמָּה פְּסוּקִים לְפָנָיו, וְהוּא בָּאֵם הַפְּסִיק בְּאֲמַצַּע עֵינָן (אֲפִילוֹ בְּכַמָּה פְּסוּקִים לְאַחַר תַּחֲלַת הָעֵינָן), וְצְרִיף עֵינָן.

10) בְּמִכְתָּבֵי כ"ק אַדְמו"ר שְׁלִיט"א שְׁנִיעַתְקוֹ מֵאֲגָרוֹת-קוֹדֶשׁ שְׁלוֹ, לְקַמֵּן עֲמוּד 39 מִחֶלֶק ח עֲמוּד ח, עֲמוּד 44 מִחֶלֶק יֵא עֲמוּד קַעו וְעֲמוּד 46 מִחֶלֶק ג עֲמוּד קַמז, מוּבָא גוֹדֵל מַעֲלַת הַתְּבוּנָנוֹת קוֹדֵם הַתְּפִלָּה וְכו' עַד שְׁבִלֵי זֶה הַתְּפִלָּה בְּטִלָּה כו'.

וּבְמִכְתָּב הַנִּיעַתְקָה בְּעֲמוּד 45 מֵאֲגָרוֹת קוֹדֶשׁ חֶלֶק ח עֲמוּד שֶׁלֵב, שׁוֹלֵל מָה שְׂאִמְרוּ בְּשִׁמוֹ שֶׁתְּפִלָּה אֵם הִיא מְשַׁלֵּלַת כּוֹנֵה מְסִימָה הִרִי הִיא תְּפִלָּה בְּטִלָּה. וּלְפִיּוֹם רִיחֵטָא [=וּבְפִשְׁטוֹת] אֵינוֹ מוּבָן אִיךָ זֶה מֵתֵאִים עִם הַנְּזָכָר לְעִיל.

אֲבָל אַחֲרֵי הָעֵינָן יֵשׁ לוֹמֵר בְּפִשְׁטוֹת דְּבִמְכַתְּבֵי הַג' הַנְּזָכָר לְעִיל מְדַגֵּישׁ כְּמָה וְכְמָה פְּעִמִּים "הַלְכָה לְמַעֲשֶׂה", דָּאֵי אֲפִשְׁרֵ לּוֹמֵר דְּצְרִיף לְחוֹזֵר וְלֵהַתְּפִלָּל, וּבְמִקּוֹמוֹת שְׁנִסְמְנוֹ בְּמִכְתָּבִים הַנְּזָכָרִים לְעִיל מְפֹרֵשׁ שְׁעֵכְשִׁיו אֵין אֲנוֹ נִזְהָרִין בְּכָל זֶה מִפְּנֵי שְׂאִין אֲנוֹ מְכֻוֹנִים כָּל-כָּךְ בְּתַפְּלָה. אֲלֵא שְׁמַסְבִּיר עַד כְּמָה חֲשׁוֹב וּמְקַרָּח עֵינָן הַכּוֹנֵה וְהַתְּבוּנָנוֹת בְּתַפְּלָה.

המובא שם לגבי אחור זמן קריאת שמע ותפלה, בנראה ברור הפונה שקריאת שמע קטנה דהינו בלי
ברכות קריאת שמע קורין לפני סוף זמן קריאת שמע, וכשוט.

הַתְּבוּנָנוֹת קוֹדֵם וּבְשַׁעַת הַתְּפִלָּה

לקוט

בְּעֵינַי הַתְּבוּנוֹת קוֹדֵם וּבְשַׁעַת הַתְּפִלָּה

"המתפלל צריך שיכונן בלבו פרוש המלות שמוציא בשפתיו . . וצריך שיראה עצמו כאילו שכניה שרויה כנגדו, ויעיר הפונה ויסיר כל המחשבות הטורדות אותו, עד שתשאיר מחשבתו ופונתו זכה בתפלתו. ויחשוב כי אלו היה מדבר לפני מלך בשר ודם היה מסדר דבריו ומכונן בהם יפה לבל יכשל, קל וחומר לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא שצריך לכונן לפניו אף מחשבתו, כי לפניו המחשבה כדבור כי כל המחשבות הוא חוקר.

וכך היו עושים חסידים ואנשי מעשה שהיו מתבודדים ומכוננים בתפלתם . . על כל פנים צריך שיחשוב בשעת התפלה בדברים המכניעים את הלב ומכוננים לבו לאביו שבשמים . . וקודם התפלה יחשוב מרוממות האל-ל יתברך ושלמות האדם ויסיר כל תענוגי אדם מלבו" (שלחן ערוך אדמו"ר הזקן אורח חיים חלק א סימן צח סעיף א).

*

"והרוצה לעבוד את הוי' בדרכי העבודה שבלב, על פי הסדר המסדר מאת הוד כבוד קדשת אבותינו רבותינו הקדושים, לגרש את הרע הגלוי והטמון, וגם להכיר את מי שאמר והיה העולם על ידי עבודת התפלה כפי האמת, ילמוד קנטרס העבודה וקנטרס התפלה ויצמוד על אמתת הדברים" (אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע חלק ט עמוד לב).

*

"התבוננות אי אפשר להיות בתמידיות, רק בשעה דתפלה שצריכים להאריך בהתבוננות כל חוד וחד לפום שיעורא דליה" [=כל אחד ואחד לפי השעור המתאים לו] (קנטרס העבודה עמוד 17).

*

"ומוכן דהזמן המסגל ביותר להתבוננות הנזכרת לעיל המביאה לידי יראה היא בעת התפלה" (שם עמוד 19).

*

"כל מי שחש לנפשו יתגבר על נפשו לעבוד את ה' בעבודה הרצויה בהתבוננות פרטיות, כל אחד ואחד לפי מדרגתו, ולהתעורר באהבה שעל ידי זה הוא קיום התורה ומצוות, ועל ידי זה הוא ברור הנפש הבהמית, וזהו תכלית העבודה והגיעה דתפלה . . ובזה משלים הפונה העליונה כו" (שם עמוד 50).

*

"עבודה בתפלה בהתבוננות... צריכים להרגיש את הענין שיהיה שיך אליו, ויהיה מרגיש אותו איך שהחיות הוא אלקות, וממילא לא ירצה בדבר הגשמי כי אם בהחיות האלקות... ניט⁷ נאר ער הערט א רייכקייט אין דעם אלקות המתלבש בעולמות, ער איז טאקע מרגיש, און דאס איז ניט נאר לפי שעה נאר דאס איז שיך צו פועל כל היום... בתפלה איז ער מרגיש דעם ענין אלקי און דורך דעם ווערט ער נידכף, און דאס האט א שיכות צו פועל כל היום, עס זאל בא איהם זיין דער דבר הגשמי אפגעפרעגט, און זאל ער וועלען נאר אלקות, דהינו עס זאל זיין די דברים הגשמיים נאר בכונה לשם שמים, ווארום וואס איז דער פרוש וועלען אלקות – עס איז דען אין א ציור חס ושלום, אלא הכונה הוא שיך צו שכל הדברים הגשמיים יהיו בכונה לשם שמים לעבוד ה' בזה, נאר⁸ פריהער דארף טאקע זיין השגה, ער זאל טאקע פארשטיין דעם ענין... דער עקר איז, אז נאכדעם זאל ער מרגיש זיין דעם ענין, דערפאר האבען מיר געזעהן, אז ניט פאר אונז גידאכט... אז די וואס האבען געלערענט חסידות און האבען ניט געדאווענט באריכות, האבען זיי געהאט א מיאוס'ן סוף" (ספר השיחות תורת שלום עמוד 116).

*

"התחלת⁹ העבודה איז וואס הויבט אן עוסק זיין אין התבוננות, לחשוב מחשבות אין ענינים פון אלקות, כמו על דרך משל בהתבוננות פון אהבה או יראה, ווי קאן מען קומען לאהבת ה' יתברך אדער ווי קאן מען קומען צו א יראה, נאר די התבוננות גופא מוז מען זיך מיגע זיין, און הארעווען טאקע אין דעם, געבען דאס דעם נפש הבהמית אויך צו פארשטיין, אז ער מיט זיין שכל הטבעי זאל דאס אויך פארשטיין, וואס דערצו דארף מען שוין האבען כמה מיני הקדמות והצעות, ווי דאס דעם שכל

7 תרגום חפשי: לא רק שהוא משיג עשירות באלקות המתלבש בעולמות, אלא הוא אכן מרגיש, וזה אינו רק באותה השעה אלא זה שיך בפועל כל היום... בתפלה הוא מרגיש את הענין אלקי ועל ידי זה הוא מוזכר, וזה שיך בפועל כל היום, שאצלו יהיה דבר הגשמי משלל וירצה רק אלקות, דהינו שדברים הגשמיים יהיו, רק בכונה לשם שמים. כי מה הפרוש "לרצות אלקות" – האם זה בציור חס ושלום?

8 תרגום חפשי: ולפני זה אכן צריך שתהיה השגה, שיבין את הענין... העקר הוא שלאחרי זה ירגיש את הענין. לכן ראינו אשר לא עלינו... אלו שלמדו חסידות ולא התפללו באריכות, היה להם סוף לא נעים.

9 תרגום חפשי: התחלת העבודה הוא, מה שמתחיל לעסוק בהתבוננות, לחשוב מחשבות בעניני אלקות, כמו על דרך משל בהתבוננות דאהבה או יראה, איך אפשר לבוא לאהבת ה' יתברך, או איך אפשר לבוא ליראה. רק בהתבוננות גופא צריך לאגע עצמו, להקביר לנפש הבהמית גם פן, שתבין זאת בשכל הטבעי, אשר לזה צריך כמה מיני הקדמות והצעות איך להמשיך את השכל, שגם הנפש הבהמית תבין זאת.

וזהו הפרוש שמכרחת להיות שיכות לגוף ונפש הבהמית, שההתבוננות הבאה מהנפש האלקית, שהוא מעורר על ענינים אלו, בכל מיני התבוננות שכליים, מכל מקום לזה מכרח להיות שיכות גם לגוף ונפש הבהמית, וממילא כשיש לזה שיכות לגוף ונפש הבהמית אז נשאר רושם על כל פנים, במשך כל היום.

אדם הרי מלבד בגוף גשמי, וצריכים את ה"עולם", על פן במשך כל היום מרגיש רושם מההתעסקות בהתבוננות שהיתה אצלו בתפלה, ואז כל הענינים שלו הם אחרת לגמרי, וכמו באכילה שאינה בגסות הן בכמותה והן באיכותה שאוכלה לשם שמים כדבעי, שזהו הברור של ענינים החמריים.

אראפצוטראגען, אז דער נפש הבהמית זאל דאס אויך פארשטיין.

און דאס איז דער פרוש אז עס מוז האבען א שזכות מיט גוף ונפש הבהמית, אז אלע מיני התבוננות שכליים, וואס די התבוננות זיינען בא פון דעם נפש האלקית, וואס ער איז דאך מעורר אויף די אלע ענינים, מכל מקום מוז דאס האבען א שזכות צום גוף ונפש הבהמית אויך¹⁰, וממילא אז עס האט א שזכות צום גוף ונפש הבהמית יעמאלט איז דא א רשימה על כל פנים א גאנצען טאג.

מען איז דאך א מענטש מלבש אין א גוף גשמי און מען מוז דאך האבען עולם, איז א גאנצען טאג אין די אלע ענינים הערט זיך א רושם פון דער התעסקות ההתבוננות וואס עס איז גיווען בא אים בתפלה, איז יעמאלט אלע זיינע ענינים גאר אנדערש, וכמו באכילה שאינה בגסות הן בכמותה והן באיכותה שאוכלה לשם שמים כדבעי, וואס דאס איז דער בירור פון די ענינים החמרים" (שם עמוד 130).

*

"שלשה מיני התבוננות הם: א) התבוננות למודית, ב) התבוננות שקודם התפלה, ג) התבוננות בעת התפלה . .

ב) התבוננות שקודם התפלה, ענינה, הרגש חיות הענין שלמד, כי בהתבוננות למודי עם היות אור רב, מכל מקום הנה כל ענין ההרגש – דער גאנצער גישמאק און גיפיל – הוא בהשכלי, אבל בהתבוננות שקודם התפלה, הנה העקר הוא הרגש החיות, פיהלן דעם חיות פון דעם ענין.

ג) התבוננות שבתפלה, ענינה הרגש האלקות שבהענין שלמד, פיהלן די געטלעכקייט פון דעם ענין, אשר לפי אמתת ענין הבנתו הטובה הדרושה לעבודת התפלה שהיא עבודה שבלב, נוסף על קדימת ההתעסקות המסדרה בשני מיני ההתבוננות שקדמו לה, ההתבוננות למודית וההתבוננות שקודם התפלה, הנה באופן כזה תהיה מועלת מהות ההתבוננות שבתפלה, ולפי גודל מעלתה פן תהיה פעלתה בעת התפלה ותוצאותיה בהחיים היומי, בעניני הנהגתו במילי דשמאי ובמילי דעלמא [=בדברים רוחניים ובדברים גשמיים] . .

שלשה מיני התבוננות אלה הם שלש שליבות סלם הרגשה, אשר בלעדם אינו השגה והבנה אלקית, ואינו מביא שום תועלת בכונת ירידת הנשמה בגוף, ורק מחסדי השם יתברך עמנו אשר לפעמים מרגישים עניני אלקות – מי דער הערט געטלעכקייט – בלי שום עבודה כלל . . אבל מצד העבודה שבתפלה עצמו, אשר זהו עקר ירידת הנשמה והתלבשותה בגוף, הרי שלשה מיני התבוננות אלו מקרחים . .

והנה כאשר לומד את הענין ויודעו על בריו בהבנה והסברה טובה, עד שביכולתו לבאר את הענין גם

10 וענין מה שכתוב מענין זה בדבור המתחיל מצה זו נ"ה [שם]. ספר המאמרים תרנ"ה עמוד קמח ואילך. וראה גם ספר המאמרים מלקט לכ"ק אדמו"ר שליט"א חלק א עמוד מה ובהסמך שם. – י.א.

לזלזלתו, כמספר דבר בטוב טעם, הנה אז צריך להתבונן בהענין, שיעמיק מחשבתו בזה שעה ארפה . .
אמנם בכדי אשר תהיה ההתבוננות שקודם התפלה . . הוא על ידי ההכנה שקודם התפלה, בהכשרת
עצמו דהכון לקראת אלקיך ישראל, בהתבוננות כללי דדע לפני מי אתה עומד, דהלא גם בעניני עולם,
הרי אינו דומה הכנת הדבור לפני שר קטן או הדבור עם שר גדול, ובפרט עם מי שהחיים והמנות בגדו,
וכן אינו דומה בקשה קטנה לבקשה גדולה הנוגעת בחייו וחי אנושי ביתו, ומכל שכן בעמדתו לפני
אבינו מלכנו יתברך ויתעלה.

ורק אחרי הכשרה עצמית בהתבוננות האמורה, הנה אז כשמתבונן באותו הענין שלמד, כמו על
דרך דגמא בהענין דדע את אלקי אביך הנזכר לעיל, הנה בהעמקת דעת בענין זה שעה ארפה (אחר
ההתבוננות הכללי דהכשרת עצמו הנזכרת לעיל) אז נרגש אצלו חיות המשכל ההוא . .

אמנם כל זה הוא רק חיות הדבר בלבד, נוסף עליו ההתבוננות שבתפלה . . ובהתבוננות שבתפלה . .
הנה הוא בא לידי הרגש אלקות . . אשר הרגש זה ממשיך כל עצמותו ומהותו . . ומעמידו בקרן אורה,
דאור התורה ונר מצוה מאירים לו בכל עניניו במילי דשמאי ובמילי דעלמא" (אגרות קודש כ"ק אדמו"ר
מהור"י צ"ע חלק ג' עמוד תקכה).

*

"יסוד החסידים ועמוד החסידות, היא העבודה בפועל בקנין מדות טובות, וארחות יושר גם בחיי
עולם, הבאים על ידי ההתעסקות בעבודה שבלב זו תפלה, אשר זהו עיקרא ושרשא דכולא [=העקר
והשורש של הכל].

הנה כל אחד ואחד מן המתחסיים על דגל החסידים, הנה תורת החסידות מחיבתו להיות פועל
ועובד, הן בעצמו והן בזלזלו, כל אחד לפי ענינו, כי כל אחד ואחד עליו לדעת, אשר הוא ענין מהאילן
הגדול, עץ החיים, אשר נטעו הוד כבוד קדשת אבותינו רבותנו הקדושים, ומחייב הוא להתחשב גם
בהנהגת עניניו הפרטיים, עם שרשו ומקור חיותו.

והנה בכדי להגיע אל האמת בהיר, ולהוציא הכח הנעלם המיוחד, אשר ישנו בכל אחד ואחד
מאנ"ש והתמימים יחיו אל הגילוי, הוא אך ורק על ידי הדרך טובה אשר בה ועל ידה, יכול כל אחד
ואחד, בלי הבדל עשיר בדעה ובינוני בהשגה, לראות חיים באור פי טוב, גם בעניניו הפרטיים בכל
מקום שהוא.

הנני פונה במכתבי זה, אל כל אחד ואחד מאנ"ש והתמימים יחיו ביחוד, בכל אתר ואתר, כי ילמדו
את המאמר קנטרס התפלה בחבורה, וכן כל אחד לעצמו, עד כי יהיו הענינים האמורים בו שגורים
בפיו, וקבועים במוחו ולבו, ויהיה קביעות לכל אחד ואחד ללמדו (גם בהיותו בקי בו) פעם בחדש
במתינות, וגם אז טובים השנים מן האחד והרבה חברים טובים עושים" (שם חלק ב' עמוד ט).

*

"במענה על מכתבו, הנה עקר ושרש החסידות, היא העבודה בפועל, והינו שהפועל ממש של תפלה בכונה (בכל אחד לפי ערכו, בידיעת פרוש המלות ובעריכות הלב, ולא לילך בגדולות ובנפלאות, כי אם לאט לאט לעלות בסלם המוצב ארצה כו') יהיה כפי תורת החסידות, וכן בתקונו המדות וברוחם וזכוכם, בפועל ממש, ולא רק באמירה או בידיעה לבד.

וזה כל האדם באנו"ש ותלמידי התמימים יחיו, כי יהיה לו קביעות ללמוד דא"ח, (והקרוב קרוב אל האמת יותר, ולמוד עניני עבודה בדרושים הבלתי כבדים כל-כך) וכל מה שלומדים יהיה שגור בו עד אשר ידע את הענין לחשוב בו, כמו שחושבים בענין גשמי הנוגע לעצמו, כי זהו העקר של למוד דא"ח, שצריכים להתאחד עם זה מה שלומדים, עס דארץ ווערין איין זאך, חסיד וחסידות, כשם שאי אפשר לחסידות בלא חסיד כך אי אפשר לחסיד בלא חסידות" (שם עמוד כ).

*

"תכלית פונתי שיהיה עסק דא"ח בארץ הקודש התעסקות אמתי בנתינת נפשם על זה ביגיעת נפש ויגיעת בשר, אשר היא המביאה לידי עבודה שבלב כמו שכתוב באגרת הקודש בקנטרס אחרון דבור המתחיל "להבין מה שכתוב בפרי עץ חיים", וזה כל האדם להוציא ממסגרת אסיר להביא התגלות הכחות הנפש האלקית ולהכניע כחות הטבעיים דנפש הבהמית, והיא היא אמתת העבודה שבלב בתפלה הנקנית על ידי ההתעסקות הטובה בדא"ח, והדבר הזה אינו נעשה בשעתא חדא וברגעא חדא [=בשעה אחת וברגע אחד], אך אם יתנו נפשם על עסק הדא"ח ללמוד על מנת לעשות סוף הכבוד לבוא בעזרתו יתברך, וחפץ ה' בידינו יצליח לבוא אל אמתת הפונה ויאירו נפשינו באור חיי החיים ולאורו נסע ונלך כו'" (אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע חלק ב' עמוד תרכג).

*

"ועתה בדורות האחרונים שהנשמות נמוכות ביותר להיותם מבחינת עקביים צריכים למקור עליון ביותר שאיך בכח נשמתם והינו במה שמאריכים בפסוקי דזמרה" (שערי אוהר יט, א).

*

"עקר העבודה בתפלה היא בהתבוננות בדרך פרט דוקא באיזה ענין אלקי שמתבונן, אם בענין בריאה יש מאין בפרטיות הענינים בזה כנזכר לעיל, או בגדלת ה' בענין ההתהוות ברבוי הנבראים וגדולי הנבראים ולכל אחד ואחד נמשך חיות מיוחד לפי מזגו ותכונתו...". (קנטרס העבודה עמוד 38).

*

"מה שכתב שבין ישתבח ליוצר מעין בדא"ח באיזה ספר, הנה איני רואה בזה מקום לחפש כיון שזהו הכנה לחלקי התפלה הבאים אחרי זה – כי בטח הרי זה רק שמעין במחשבה ולא בדבור" (אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חלק ח' עמוד צט).

*

"וזהו טעות הבעלי עסקים שבדעתם שאין יכולים להתפלל כל-כך כמו היושבי אהלים כי אדרבה נהפוך הוא שהם יכולים להתפלל יותר כי יתרון האור הוא מתוך החשך דנקא"¹¹ (תורה אור ט, א).

*

"בעלי עסקים שאי אפשר להם להאריך בתפלה בכל ימי השבוע ובההכנה רבה לתפלה . . יש להם דרך אחר והינו כאשר ישומו אל לבם בכל בקר בעמדם אשר המה מכלים כל כח מוחם ולבבם בהבלי העולם, עד שכמעט כל נפשם וחיותם מתקשרת בהבלי העסקים הסובבים עליהם מכל צד ופנה כמו שכתוב "סבוני גם סבוני כו", אזי ישבור לבו בקרבו ולא יגיל וישמח לדבר בעניני עסקיו קודם התפלה בהרחבת התנועה והתפשטות כו', ויתחזק ללמוד מעט לכל הפחות קודם התפלה, ויתפלל במתינות בהתבוננות בתיבות התפלה עצמן.

ואם לא יתחזק בשעה זאת הרי מיד יפול בעסק הטרדות שלא יועיל לו אז שום התבוננות . . ואי לזאת כשלא ישכח ויתבונן בכל זאת קודם התפלה מאד יתעורר ברחמים על נפשו . . וכל מה שיאריך בתפלה אפילו רגע יותר הרי זה כקונה חיים לנפשו על כל היום, גם כי ילך בעסקיו יאיר בו רשימת הארה זאת מן מעט ההתקשרות שפעל בנפשו"¹² (קנטרס התפלה עמוד 30).

*

"אך העקר להרגיש ההתבוננות בפנימיות . . לעשות חשבון בנפשו אשר אכילה ושתיה ושינה ועוד דברים הפחיתים מאד יקח על זה מן ה' שעות עד ח' שעות במעט לעת ולא יעסוק בהם בשום עסק, ועושה שהיא בהכרח לקיים הגוף ומדוע יגרע שתי שעות האלו על התפלה, והינו מתחלה ללמוד חסידות קודם התפלה והעקר להתבונן, ואחר כך יתפלל, אף שיתפלל רק בפרוש המלות בודאי ימצא גם בפרוש המלות ההתבוננות של דברי אלקים חיים, והלא זה הכרח וקיום הנפש שהוא האור, ומה גם שמעט אור דוחה הרבה חושך, והעסק לא יאבד, ער שטעלט זיך ניט [=אינו נעצר] במשך שתי שעות האלו, כי יש בני אדם שישנים עד שעה י"א ועוסקים גם כן בעסקים גדולים והעסק שטעלט זיך ניט [=אינו נעצר] עבור שינתם, ולכל הפחות יציר שאלו השתי שעות של התפלה הוא ישן והעסק יהלך כדרכו, והעקר בקמו משנתו לא יחשוב תכף ולא יהלך בעסק וידמה כי הוא עוד ישן כנזכר לעיל, כי על זה עוד יספיק כל היום, ולכל הפחות יקח לעצמו השתי שעות מזמנו הראשון לתפלה . .

און¹³ דער עסק וועט געפירט ווערען נאך ער זאל ניט מיינען אז ער וועט געוויס ניט אנווערען אין דעם עסק, מחמת שתי השעות של התפלה, ניין עס קען זיין אז ער וועט אנווערען, נאך וואס זאל מען

11 וראה שיחת שבת פרשת נח תשכ"ה סעיפים יב-טו (לקוטי שיחות חלק ה עמוד 288-292). - י.א.

12 ראה גם שיחת שבת בראשית תרצ"ז בעת הסעודה (שיחות-קודש תר"פ-ת"ש, כפר חב"ד תשמ"א, עמוד 175).

י.א.

13 **תרגום חפשי:** והעסק יתנהל, רק שלא יחשוב שבנדאי לא יפסיד בהעסק, מחמת שתי השעות של התפלה, לא!

יכול להיות שיפסיד, אלא, מה אפשר לעשות - הרי חייבים, כמו השינה ואכילה וכו'.

טאהן מ'מוז דאך, כמו השינה ואכילה וכו'. וגם לא להתפלל בכדי שבבעבור זה ישלח ד' עזרתו בעסקו, כי זה הדרך אינו משבח, כמבואר בכתבי קודש של אדמו"ר האמצעי וגם רש"י כתב¹⁴ על האומר סלע זו לצדקה בשביל שיהיה בני וכו' אם רגיל בכך כו', נאר¹⁵ דער אפגעבען זיך על אלו שתי השעות, בדרך: יעבור עלי מה, הינו איך שיהיה העסק אך הוא מוכרח, לפחות כמו אכילה וכו', ועשו נא באופן כזה, בחנוני נא, בחנוני נא - וועט¹⁶ איר זעהן אז איהר וועט האבען א הרגש פנימי, וגם אחר התפלה גם בהיותו בעסק גם כן לא יהא נשפח לגמרי, והעסק יהיה עשוי בהכשר" (ספר השיחות תורת-שלום עמוד 4).

*

"וזה גם כן גרמא בנזקין [=אחד הדברים הגורמים לנזקים], בהעדר העבודה עבודה שבלב זו תפלה, אשר זה תכלית פונת החסידות לעבוד את ה' עבודה שלמה במוח ולב בהתעוררות אהבה ויראה, כל חד וחד לפום שעורא דיליה [=כל אחד ואחד לפי השעור המתאים לו].

והשעור הוא ענין הידיעה והשיגה וההתבוננות אלקי כו', וכמו שכתוב בלקוטי תורה פרשת מטות דבור המתחיל "עיני כל" בפרוש מאמר הזהר על פסוק נודע בשערים לפום מה דמשער בלבו כו', ולפי ערך השיגה וההתבוננות כערך הזה הוא ההתעוררות באהבה ויראה כו'.

אשר גם בדורותינו אלה מחיבים אנוהו בזה, ואדרבא בעקבות משיחא [=בדורות האחרונים טרם ביאת המשיח] שאין תורתנו קבע עקר העבודה היא התפלה, וכמו שכתוב באגרת הקודש בקנטרס אחרון בדבור המתחיל "הנה לא טובה השמועה", ומבואר שם שהיא חובה של תורה ממש, והינו להתבונן בתפלה בפסוקי דזמרה וברכות קריאת שמע בעומק הדעת, ולעורר האהבה המסתרת שתהיה בהתגלות הלב כו' . .

וכל זה הוא דוקא כשעוסקים בלמוד החסידות, וכמו שכתוב באגרת הקודש הנזכרת לעיל בקנטרס אחרון דבור המתחיל "להבין מה שכתוב בפרי עץ חיים" ומביאה ללב שלם כו'.

ועל פי פשוט הוא שהרי צריכים לידע את הענינים במה להתבונן ואיך להתבונן, ואז יוכל להתעורר באהבה ויראה כו', וכמו שכתוב בראשית חכמה שצריכים לידע את הנאהב ועל ידי זה תהיה האהבה, וכן ביראה וכמו שכתוב בקנטרס הנזכר לעיל.

ופנימיות הענין הוא שלבד הידיעה הנזכרת לעיל, שבלא זה הרי אי אפשר לשום דבר להיות (וכמו שאי אפשר לסוחר לסחור בלא סחורה, ועל התורה נאמר כי טוב סחרה כו', והרב ר' חיים ויטאל זכרנו לברכה בהקדמת שער ההקדמה כתב וזה לשונו ונקראת תורה על שם הוראה, שהיא להורות על בוראה יתברך מה הוא ומה ענינו עד כאן לשונו), הנה הלמוד הזה כשלומדים כדבעי הרי הוא

14 ראש השנה, ד, א [הערה שם].

15 תרגום חפשי: אלא ההתמסרות על אלו שתי השעות.

16 תרגום חפשי: אזי תראו שיהיה לכם הרגש פנימי.

מביא לידי עבודה שבבלב, מפני האור האלקי שמאיר ונגלה בזה, והוא המגלה כחות הנפש האלקית, ועל ידי זה בא לידי עבודה אמתית כו'..

והנה עוד באיזה שנים מקודם היו אברכים גם מבעלי מסחר שהיו מאריכים בתפלה בשבת קודש על כל פנים, אשר לבד השעה טובה הזאת בעמדם לפני ד' בתפלה בהתעוררות הלב במקצת על כל פנים, הנה נשאר מזה רושם קצת על כל השבוע ועתה כמעט שזה נכחד לגמרי.

וידעתי את מכאוב עמנו אשר רבים לבם עוד יקאב על זה, ומצדיקים את עצמם בטענות שונות ומהם ששוקלים דבר נגד דבר, וחושבים שיש בזה ענין לשם שמים, ומה שמפסידים כאן מרויחים במקום אחר, ואי אפשר לפרט הדברים, אבל ידעו נאמנה שכל זה הן טענות ודרכים של שקר, ויצא שכרם בהפסדם, וסוף אין עבודה ומתגשם ומתעבה ומתרחק כו'" (אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע חלק ב עמוד תשיז).

*

"במענה על שאלתך בענין זמן התפלה, אם מצד ההכנה פנימיות בלמוד ומחשבת דא"ח קודם התפלה בשביל התפלה אין להקפיד על הזמן, כה נהגו וכה נוהגים והשם יתברך יצליחו בגשמיות וברוחניות" (אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר מהורי"צ נ"ע חלק י' עמוד שמג).

*

"במענה על מקבתו, בו שואל אם המחשבה בענין של דא"ח בתוך התפלה צריכה להיות דוקא באותיות הרב.

הנה אינו בדוקא ואדרבא לפעמים תכופות כשחושבים הענין בלי דקדוק בהאותיות טראגט מען זיך מער צו און מען קריגט מער חיות [=נמשכים יותר (אל הענין), ומקבלים יותר חיות] וכיון שפא לאחר הלמוד והדקדוק באותיות הרב הרי בטח אין נוטים מן הנקדה" (אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חלק יא עמוד שפ).

*

"ובזה יש שנוי בטבע בני אדם: כאלו שההתבוננות נקלטת אצלם יותר כשחוזרים על הענין באותיות הרב, ויש שדרכה כשחוזרים על התוכן ולא על האותיות" (לקוטי שיחות חלק יט עמוד 465).

*

"הזמן המסגל ללמוד דא"ח הוא בבקר קודם התפלה.. ואותו העומדים בבקר בהשכמה ילמדו כל העת שקודם התפלה 17 דא"ח" (קנטרס עץ החיים עמוד 51).

17 קודם התפלה: להעיר מפרוש רש"י (ברכות ה, ב) דבור המתחיל "סמוך" ולקוטי תורה באור לדבור המתחיל "תורה צוה" סוף סעיף ד. מה שאין פן למוד דא"ח ראה לקוטי תורה סוף דבור המתחיל "תחת אשר לא עבדת", ולהעיר מהגות מלא הרועים בברכות שם [הערה שם].

*

”... באה תורת החסידות לאחד וליחד תורה ותפלה – על ידי ההוראה שהתפלה באה לאחרי התבוננות בגדלת הוי', באופן דלמוד והשגה בחב"ד שבנפש, דע את אלקי אביך, שאחרי זה התפלה היא כהמשך הכתוב – ועבדהו בלב שלם” (לקוטי שיחות חלק י עמוד 234).

*

”בנדאי לא נעלם מהם כל פרטי עניני העבודה ביגיעת הנפש ויגיעת בשר, דהינו יגיעת המוח והלב בעיון גדול והתקשרות גדולה במשכל, שצריך לזה אריכות זמן הרבה יותר משעה בנדאי, ובפרטיות להרחיב רבוי ההשגה בענינים פרטיים שנודע להם בסדר ההשתלשלות מאשר שמענו והבינו. וידוע שעקר אמתיות ההשגה הוא דוקא בשעת התפלה, שאז כל דבור ודבור מדבור תפלה נחקק ונקשר בנקדת הלב, דהינו שהלב שומע ורואה ראית השכל וההשגה היא, עד שנחקקה ההשגה ההיא בלב בהתפעלות עצמית, ולא בהתפעלות הנולדה לפי שעה בלבד, כידוע לכל מי שטעם טעם בהתבוננות בעבודה שבלב ..

ואין עצה להסיר המחלה הזאת כי אם בדבר המנגדה, והוא אריכות ההתבוננות ברבוי ענינים בהרחבת משפלות רבות, ולחזור ולשנות עליהם כמה וכמה פעמים בשעת התפלה, כמו העיון וההגיון בלמוד, עד שכל לבו יהיה נמשך ונכלל בההשגה אלקית, כמו הטרוד לבו ומוחו בעיון עסק גדול, ואזי גם הלב יתחזק מהארת אור אותו השכל, וימצא לבבו נאמן לפני ה' בהתקשרות אמתית בלתי גבוא לכלל נפילה בהסח הדעת ושכחה. וזה בא דוקא על ידי ההרגל, שירגיל עיון מוחו בהמשך זמן רב, כמו גם בשאר היום יפנה עת וזמן להתבודד ולהעמיק דעתו בטרדת המחשבה זמן כשעה ויותר. וברבוי ההרגל בזמן כזה גבוא לו בנקל בשעת התפלה להאריך באחדות ה' בכל מה שיודע, ולא פול דבר ולא חצי דבר, אדרבא יוסיף טעם ודעת בהרחבה רבה ויפקחו עיניו להשיג כו', ואזי יערבו לנפש גם בכל פרט ופרט דא"ח, ובמקום שאמרו להאריך אסור לקצר וכמו שכתוב באהר שלח "מאן דאריך יתארוך ומאן דקצר כו'" [=מי שמאריך יתגדל, ומי שמקצר כו'].

ולפלא גדול יחשב על עוצם תשוקתם לקנות חכמה הרבה ומהם כלו בחכמתם, כי הרי על ידי זה יאבדו כל הון ונעים, גם אם שמעו דבר אחד אלף פעמים, שאין חכמה האלקית מתקיימת אלא בהשתדלות ויגיעה רבה בהם בעבודה שבלב בתפלה ובשאר היום, והוא הנקרא מהלך כמו שכתוב באברהם "התהלך לפני וגו' ויתהלך חנוך את האלקים" כידוע. וכתוב "ה' לא ימנע טוב להולכים בתמים", דהינו להמשתדלים ביגיעה רבה שנקרא מהלך לא ימנע מלהאיר בו הארת גלוי אלקות שנקרא טוב, כי האור נקרא טוב כמו שכתוב "וירא אלקים את האור כי טוב", הינו הארת אלקות בלב כשהלב רואה בראית השכל כמו שכתוב ברעיא מהימנא "בעין השכל דבלבא אתחזי כלא כו". ומוכן מזה שבהעדר אריכות כו' הוא בחינת הסתלקות האור, כי האור הוא הנקרא קרבת אלקים וכמו שכתוב "קרבת אלקים לי טוב", ובהעדר האריכות נקרא רחוק כמו שכתוב "שלום לרחוק וגו'" הפוך מההלך בדרך ארצה כו' שנקרא קרוב ..

ועל כן לא יפה הם עושים שמרבים הון רב ואובדים הכל במעט זמן, אלא טוב מעט בכונה מהרבות שלא בכונה ויתקיים בידם, ועל כיוצא בזה אמרו כל שמעשיו מרבין מחכמתו חכמתו מתקיימת, כי המעשה הוא ענין ההשתדלות והיגיעה להאריך באחד כמו שעה ושתיים, בין בתפלה בין בשאר היום, ואז מתקיימת כל חכמת השגת האלקות בבחינת קיום עצמי שהוא נצחי בלתי יפול לעולם, כעץ שתול על פלגי מים שגם כל הרוחות שבעולם לא יזיזוהו ממקומו ודי למבין" (אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר האמצעי נ"ע עמוד רחנ).

*

"מהנכון להנהיג למוד הדא"ח קודם התפלה, ונפלאתי שלא נעשה כן עד עתה, .. וכידוע שזה היה מנהג מימים קדמונים בכל ישיבותינו, ואפילו מנהג בעלי בתים בבתיהם" (אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חלק ד' עמוד רטו).

*

".. התבוננות קודם התפלה, וכמצוה עלינו: וכשאתם מתפללים דעו לפני מי אתם עומדים. והרי פסק דין מפורש הוא: יחשוב קודם התפלה (זאת אומרת: לכל הפחות שלש פעמים ביום חול, וד' פעמים בשבת ויום טוב!) - הכותב¹⁸ מרוממות הא-ל יתעלה ובשפלות האדם ויסיר כל תענוגי האדם מלבו (שלהן ערוך אורח חיים ריש סימן צח). ומיסד הדין על דבר משנה: אין עומדין להתפלל אלא כו" (לקוטי שיחות חלק ט' עמוד 270).

*

"פליאה בעיני זה כמה שנים - שהרי כל האמור בשלהן ערוך הלכה פסוקה היא למעשה בפועל. ואפילו דבר השנוי בשלהן ערוך במחלוקת - הרי ישנם פללים הלכה כדברי מי ועושים ומקיימים דבריו. ויוצא מן הכלל, בחוגים מסוימים מבני ישראל ואפילו בין אלו המדקדקים במצות - דין המפורש ומבלי חולק בזה, אשר קודם התפלה מחיב כל אחד לחשוב "מרוממות הא-ל יתעלה ובשפלות האדם ויסיר כל תענוגי האדם מלבו" (שלהן ערוך אורח חיים סימן צח, סוף סעיף א. ומיסד על דבר משנה, וכמצין שם). וכיון שחיוב התפלה הוא פעמיים ביום, והאדנא קבעוה חובה גם פעם השלישית - תפלת ערבית, הרי גם דין הנזכר לעיל חיובו הוא לכל הפחות שלוש פעמים בכל יום, ומחיב בזה כל אחד ואחד המחיב בתפלה.

ועד מתי ולמה מחשים הרבנים, מורי הוראה, הראשי מתיבתא וראשי ישיבות מלהודיע על הלכה זו, הלכה שכל-קב נתמעטו המקיימים אותה ואפילו אלו היודעים אודותה?" (אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חלק י"א עמוד רל).

*

18 כ"ק אדמו"ר שליט"א.

"פסק המשנה אין עומדין להתפלל אלא מתוך כוֹבֵד ראש, ופרש רש"י הכנעה (ושפלות), שלשון המשנה בזה הוא צווי וגם הודעה – שאי אפשר שתהיה התפלה כדבועי אם אין הקדמות ענין ההכנעה. וענין ההכנעה אי אפשר שיבא מצד עצמו, כיון שהאדם הוא מציאות. ונוסף על זה הרי יצרו הרע אקדימיה לטענייתה.

אבל – בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, שהתורה מגלה תרופה גם לענין הישיות והמציאות שממנה הגאון, והוא על ידי למוד שיכול להביא להכנעה וביחד עם זה גם לעבודה (זו תפלה) מתוך שמחה. וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה שאין עומדים להתפלל אלא מתוך שמחה. והוא למוד החסידות, דא"ח, המביא לאהבתו (שמעורת שמחה) ויראתו (שמעורת הכנעה ושפלות) ..

ואם יתנהג בלמוד הנזכר לעיל אלבא דנפשיה ובפרט קודם התפלה בבקר – יועיל זה להתפלה" (אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חלק י עמוד רלד).

*

"בדבר שאלתו בענין למוד הנגלה ולמוד החסידות ועבודה בפועל הנרצה, ואינו יודע איך לסדר זמנו או לחדות איזה מהם מפני חברו.

שלשה אלה הנה כלם פאחד מוכרחים המה, ולא זו בלבד דאינו שייך לומר שהאחד ידחה או ידחה מפני חברו, אלא אדרבא הם מסייעים זה לזה, כמאמר ולא עם הארץ חסיד שצריך להיות למוד הנגלה, ואמרו איהו חסיד המתחסד עם קונו, שצריך להיות למוד החסידות, ותכלית הלמוד הלא היא העבודה בפועל.

העבודה בפועל אין לה קבע בשעות היום, אם שעה או שתיים או חצי שעה, רק צריכים לתת על זה כמה זמן שדרוש, אמנם יכול הוא העובד לקיים בפועל בקבלת עול, ולאט לאט יבאר ויסיביר לעצמו בהכרח ענין זה, או לקבוע ימים מיוחדים שבמימים ההם יתעסק בעבודה שבלב בתפלה, ומסגל לזה יותר יום שבת קודש.

אבל דבר הלמודים הן בנגלה והן בחסידות, יש להם קבע במשך שעות היום, וכל אחד לפי מהותו כולל לדעת כמה שעות ילמוד נגלה וכמה שעות ללמוד חסידות, וטוב יותר לשאול אצל הרב המשפיע" (אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר מהור"י צ"נ"ע חלק ד עמוד רכב).

*

"וכן בעבודת התפלה אף שהיא עבודה שבלב, הנה קודם התפלה¹⁹ צריך לחשוב מרוממות האל-תעלה ובשפלות האדם וכו'. ובשעת התפלה – יחשוב כאלו שכיהן כנגדו וכו'. ובלא פונה זו – אינה תפלה²⁰.

19 קודם התפלה: רבינו יונה ריש פרק אין עומדין, ונפסק הלכה למעשה בשלחן ערוך אורח חיים סימן צט. ובעזונתינו הרבים כמה וכמה אין שמים על לב וכו' [הערה שם].

20 אינה תפלה: רמב"ם הלכות תפלה פרק ד הלכה טו. וראה קנטרס אחרון לתניא (קנד, ב). חדושי ר' חיים הלוי

יתר על כן, הנה בתפלה גופא ישנם חלקים הקשורים בעקרבם במוח: סדור שבחיו של מקום, פסוקי דזמרה, ברכות קריאת שמע וכו'. ובתורה – יש בה חלקים הקשורים בעקרבם ברגש. ומהם – ספר תהלים, תהלות ותשבחות הקדוש ברוך הוא.

וגם בזה – התפללות: המחשבה ההתבוננות והדעת ברוממות הא-ל, בחכמתו, גדלו וידו החזקה – צריכים להביא לאהבת הא-ל הנכבד והנורא וליראתו" (אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חלק ח' עמוד ח).

*

"אחר שלובשים הטלית ותפלין טוב לחשוב קודם התפלה איזה ענין בדא"ח כחצי שעה או יותר (וגם כן בעמידה או בישיבה על מקום אחד דוקא), ובזה יפתח מוחו ולבו שיהיה כלי ראוי לקבל כו'. ולפעמים טוב לעשות כזה גם קודם ברכת יוצר" (קנטרס התפלה עמוד 23).

*

"על דבר למוד התניא קודם התפלה . . . לכל הפחות ילמוד פרק אחד ויחשוב אותו היטב בטלית ותפלין קודם התפלה.

. . המחשבה בדא"ח בטלית ותפלין פועל הרבה בתפלה שאחר כך ובהנהגה בכל היום, ועצם המחשבה היא באופן אחר כמו בזמן אחר וקרוב אל עצמו יותר וממילא פועל יותר, והא בהא תליא

..

ולואת הברח גדול ללמוד דא"ח . . . ולחשוב היטב הענין בטלית ותפלין קודם התפלה, ואחר כך תפלל בכונה בהתבוננות והעקר בהעמקת הדעת ובהתקשרות בכל אחד ואחד לפי ערכו, ולהתעורר באהבה ויראה עד שיחפוץ לדבקה בו בקיום התורה ומצותיה בסור מרע ועשה טוב, אף בדקדוקים קלים, ולקדש את עצמו במתן לך, שהוא יסוד ושורש גדול בעבודה כמבואר במקום אחר וכמו שכתוב בספר של בינונים פרק ל' שהוא מדאורייתא כו'" (אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע חלק א עמוד כד).

*

"בין אמרי הקודש היתה שיחה מיוחדת על אודות מעלת מחשבה בענין של דא"ח קודם התפלה בטלית ותפלין דוקא, ודבר בזה איזה ימים, כלומר שנמשך הדבור בזה בטיולים²¹ של איזה ימים ומנה כמה דרגות בהתועלת:

(א) מצד הגוף ועושה את מוחו ולבו כלי להשארת שכנית עזו יתברך.

לרמב"ם שם [הערה שם].

21 במענטאן – צרפת – בחורף תרע"ג. "והייתי לשמוע דברים שלא שמעם איש . . . בעניני דא"ח" [שם].

(ב) מְגַרֵשׁ אֶת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִי.

(ג) רוֹחֵץ אֶת נֶפֶשׁ הַטְּבָעִי.

(ד) מְשַׁעֲבֵד אֶת נֶפֶשׁ הַשְּׂכָלִי.

(ה) מֵאִיר אֶת הָעוֹלָם. וְזֶה לְשׁוֹנוֹ הַקְּדוֹשׁ²² "אִז אַיִד טְרַאכְט חֲסִידוֹת אִין טְלִית וַתְּפִלִין פֶּאָרן דֶּאָוונגן, ווערט די וועלט ליכטיקער".

(ו) מִמְשִׁיךְ גְּלוֹי אֹר בְּכָל הָעוֹלָמוֹת מְרִישׁ כָּל דְּרָגִין עַד סוֹף כָּל דְּרָגִין.

(ז) מֵאִיר הַנֶּפֶשׁ רוּחַ נְשֵׁמָה חַיָּה יְחִידָה שְׁלוֹ.

(ח) וּמְשַׁנָּה אֶת עַצָּם טְבַע מְדוּתָיו.

כֵּן זֶה הוּא בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵאֲנֵ"שׁ הָעוֹסְקִים בְּעִבּוּדָה שֶׁבֵּלֵב בְּתַפְלָה בְּסֶדֶר הָרְאוי בְּהַכְנָה שְׁקוּדָם הַתְּפִלָּה .²³

אֲט²⁴ דִּי אֵלֶּע מַעֲלוֹת וּוְאָס מִי הָאָט אויסגערעכענט אין דעם ענין פון טראכטען חסידות אין טלית ותפלין פארן דאוונגן, הן בא חסידים און הן בא צדיקים, איז דאס אלץ ניט בערך, לגבי דער מעלה נפלאה וואס דער אויבערשטער ברוך הוא איז מוֹזָה, און מען קריגט א חוש מיט א געשמאק א אידן א טובה טאן, ביז אז יענער ווערט בא אים טייערער ווי ער בא זיך, ווארום אויף זיך קען ער געפינען כמה טעמים פארוואס אים קומט חס ושלום, אים זאל ניט גוט זיין, אבער אויף דעם אנדערן איז דאס ניט שייך כָּלֵל.

עס איז נדאי פינף טעג הארעווען, צו פינף שעה א טאג, ביגיעת בשר ויגיעת נפש אין השגה אלקית, מצד דעם בכך וואס מי קומט צו וועלן באַמַת טאן א טובה א אידן אין גשמיות ובפרט אין רוחניות" (אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע חלק ג עמוד רצג).

*

"הן ודאי באם ש'חטוין הטלית ותפלין ללבנוש ותיכף להתחיל התפלה בלא שום הכנה והתבוננות לא ירגיש, אף מקודם ילמוד פֶּרַק תְּנִיָא או מאמר דא"ח והעקר לידע אותן בטוב ולהקליטו במוחו,

22 כְּשִׁיהוּדֵי חוֹשֵׁב חֲסִידוֹת בְּטִלִית וַתְּפִלִין קוּדָם הַתְּפִלָּה, הִרִי הוּא מֵאִיר אֶת הָעוֹלָם. – תרגום חפשי.
 23 "שעה אַרְבֵּה הַלְכָנוּ לְאוֹרֵךְ הַחוּץ, מִבְּלִי דְבַר דְּבַר. כָּל הָעוֹבְרִים עָלֵינוּ וְהַפּוֹגְשִׁים בָּנוּ שָׂמוּ לָבָם אֶל מַרְאֵה פְּנֵי הַקּוּדָשׁ, הַמֵּאִירִים בְּאוֹר אֱלֹקִי, וּפְתוּאֹם כְּמַתְעוֹרֵד מְשִׁינָה פְּנֵה אֵלֵי, וַיֹּאמֶר" [שם].
 24 כָּל הַמַּעֲלוֹת הָאֵלוּ שְׂמַנּוּ בְּנוֹשֵׂא שֶׁל חֲשִׁיבָה בְּחֲסִידוֹת בְּטִלִית וַתְּפִלִין קוּדָם הַתְּפִלָּה, הֵן אֲצֵל חֲסִידִים וְהֵן אֲצֵל צְדִיקִים, כָּל זֶה אֵינּוּ בְּעֶרְךְ לְגַבֵּי הַמַּעֲלָה נְפִלְאָה שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹזָה, וְרוֹכְשִׁים חוֹשׁ וְטַעַם בְּעִשִׂית טוֹבָה לִיהוּדִי, עַד שֶׁהֲזֵלַת יָקָר אֲצֵלוּ מַעֲצָמוֹ, כִּי עַל עֲצָמוֹ אֶפְשֵׁר לְמַצוּא כְּמָה טַעֲמִים לְמָה מַגִּיעַ לוֹ חֵס וְשְׁלוֹם, שִׁיְהִי לוֹ לֹא טוֹב, אֲבָל עַל זָלָתוֹ אִין זֶה שֵׁיךְ כָּלֵל. כְּדֹאֵי הָעֵמֶל שֶׁל ה' יָמִים, או ה' שְׁעוֹת לְיוֹם, בִּיגִיעַת בֶּשֶׁר וַיִּגִיעַת נֶפֶשׁ בְּהִשְׁגָּה אֱלֹקִית, בְּשֶׁל הַתּוֹצָאָה – שְׁנַעֲשֶׂה רְצוֹן אֱמֵתִי לְעִשׂוֹת טוֹבָה לִיהוּדִי בְּגִשְׁמִיּוֹת וּבִפְרֵט בְּרוּחָנִיּוֹת. – תרגום חפשי.

היינו מי²⁵ זאל וויסן וואס וויל ער און וואס מאַנט ער, נאָחר פֿךּ לְהִתְבּוֹנֵן קוֹדֵם לְבִישַׁת טְלִית וּתְפִלִּין . . . נאָחר לְבִישַׁת הַטְּלִית וּתְפִלִּין אֵין לְהִתְחִיל תַּכְףּ הוֹדוֹ, רק לְהִתְבּוֹנֵן מַעַט אֵיזָה הִתְבּוֹנְנוֹת מֵאֵיזָה שִׁיְהִיָּה, הֵן בְּיֵשׁ מֵאֵין הֵן בְּסוּבָב וּמִמְלֵא אוֹ בְּהִתְבּוֹנְנוֹת יוֹתֵר נְעִלִים, וְיֵשׁ דְּבָרִים בְּמָה לְהִתְבּוֹנֵן נֶאֱרָא²⁶ מִי זָאָל וּוְעֲלֵעֵן, נאָחר פֿךּ יִתְפַּלל אֶפִּילוֹ רק עִם פְּרוּשׁ הַמְּלוֹת לְבָד, נֶאֱרָ צו הָעֵרֶן זִיךְ וּוְעַט עַר גַּעֲפִינְעֵן וּוְאָס עַר הָאָט זִיךְ מִתְבּוֹנֵן גַּעוּוְעֵן אֵין דִּי וּוְעֲרֻטְעֵר פֿון תְּפִלָּה" (סִפְר־הַשִּׁיחוֹת תּוֹרַת-שְׁלוֹם עֲמוּד 4).

*

"הִנְנִי מִתְעַנְיִין לְדַעַת בְּפִרְטִיּוֹת מֵאוֹפֶן וּזְמַנֵּי לְמוֹדֵם בְּנִגְלָה בְּכָל וּבְלִמּוּד דֵּא"ח בְּפִרְט, וְעֵנִין הִתְעַסְקוֹתֵם בְּעִבּוּדָה שְׁבֻלָב זֹז תְּפִלָּה בְּמִתִּינּוֹת בְּכָל יְמֵי הַשְּׁבוּעַ וּבִאֲרִיכוֹת הִתְפִּלָּה בְּשַׁבַּת קוֹדֵשׁ כְּדִרִישַׁת הוֹד כ"ק אַדמו"ר הַזֶּקֶן זְצוּקֵלֶה"ה נִבְג"מ זי"ע בְּאֲגוּרֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת, וְחוֹבֵת גְּבָרָא הִיא עַל כָּל הַלּוֹמְדִים בִּישִׁיבַת . . . לְהִתְעַסֵּק בְּעִבּוּדָה שְׁבֻלָב זֹז תְּפִלָּה מִתּוֹנָה בְּכָל יְמֵי הַשְּׁבוּעַ וּבִאֲרִיכוֹת בְּשַׁבַּת קוֹדֵשׁ בְּטִיב הִתְבּוֹנְנוֹת בְּעֵינֵי דֵּא"ח כְּפִי הַמְּבוֹאֵר בְּקִנְטֶרֶס הִתְפִּלָּה שֶׁל הוֹד כ"ק אַדמו"ר הַרַה"ק זְצוּקֵלֶה"ה נִבְג"מ זי"ע" (אֲגוּרוֹת-קוֹדֵשׁ כ"ק אַדמו"ר מְהוּרֵי"צ נ"ע חֶלֶק ז עֲמוּד תֵּא).

*

"הַסֵּדֶר בְּתַפְלָה, הֵנָּה בְּדֶרֶךְ כָּלֵל כָּל יְמֵי הַחוּל צְרִיךְ לְהִיֹּת הִתְפִּלָּה בְּמִתִּינּוֹת, לְשִׁמוּעַ פְּרוּשׁ הַמְּלוֹת, וּלְכוּן בְּפִסּוּק רֵאשׁוֹן דְּקִרְיַאת שְׁמַע וּבְפִרְשָׁה רֵאשׁוֹנָה, דְּזָה אֶפְשָׁר רק עַל פִּי הַקְּדָמַת הַהֲכֵנָה בְּמִקְצַת עַל כָּל פְּנִים בְּבִרְכַת קְרִיַאת שְׁמַע, שִׁיְהִיָּה עַל כָּל פְּנִים אֵיזָה הִתְעוּרוֹת לְאֲמִירַת שְׁמַע יִשְׁרָאֵל.

אַמְנֵם בְּשַׁבַּת צְרִיכִים לְהִתְפַּלל בְּמִתִּינּוֹת שְׁעָה אַרְכָּה לְהִתְבּוֹנֵן בֵּאֵיזָה עֵנִין שֶׁל חֲסִידוֹת שִׁישְׁנוּ בְּמוֹחוֹ, וְלַחֲזוֹר עֲלָיו בְּמַחְשָׁבָה, שֶׁהוּא כְּמוֹ עֵנִין הַסְּתַכְּלוֹת בֵּאֵיזָה צִיּוֹר נֶאָה, אֲשֶׁר מֵאֵלָיו וּמִמִּילָא יִתְפַּעַל עַל יוֹפֵי הַצִּיּוֹר הַהוּא, הֵנָּה כְּמוֹ כֵן כָּל-פֿךּ יִחְשׁוּב בְּהֵעֲנִין שִׁיּוּדְעוֹ, וְיִתְבּוֹנֵן בּוֹ בְּהֵעֲמִקַּת דַּעְתּוֹ וְיִחְזוֹר וְיִתְבּוֹנֵן עַד אֲשֶׁר מֵאֵלָיו וּמִמִּילָא הַדְּבָרֵי הִתְפִּלָּה שְׁאוּמֵר יוֹצֵאִים מֵעֲמִקָּא דְּלִבָּא, אִם בְּתֵהֵלָה וְשַׁבַּח בְּפִסּוּקֵי דְזִמְרָה אוֹ בְּבִקְשַׁת רַחֲמִים בְּבִרְכַת קְרִיַאת שְׁמַע.

אֵין צוֹרֵךְ לְהַבִּיט וּלְהִתְחַשֵּׁב עִם שׁוּם מְנִיעָה וְעִכּוּב בְּעוֹלָם כָּלֵל, וְיִתְנַהֵג בְּהִנְהָגָתוֹ זֹאת לְלִמּוּד בְּכָל יוֹם יוֹם שְׁעָה קְבוּעָה דְּבָרֵי חֲסִידוֹת, וְיִתְפַּלל בְּמִתִּינּוֹת וְיַעֲסוּק בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה בְּהִתְמַדָּה" (שֶׁם חֶלֶק ג עֲמוּד שְׁכֵא).

*

"בְּדָבָר שְׁאֵלְתוֹ בְּעֵנִין סֵדֶר הָעִבּוּדָה בְּתַפְלָה טוֹב הוּא, אַמְנֵם בְּזְמַנֵּי הִתְפִּלָּה בְּסֵדֶר פֶּזֶה הָעֵקֶר הוּא בְּשַׁבַּת קוֹדֵשׁ וּפְעַם אֶחָד וּלְכָל הַיּוֹתֵר (לֹא בְּכָל זְמַן רק כֹּאֲשֶׁר יֵשׁ תְּשׁוּקָה וְצִמְאוֹן) שְׁנֵי פְעָמִים בְּשָׁבוּעַ" (שֶׁם חֶלֶק ה עֲמוּד קִמּוֹ).

25 תְּרִגוּם חֲפְשִׁי: שִׁיְדַעַת מַה רְצוֹנוֹ (שֶׁל הַמַּאֲמֵר) וּמַה הוּא דוֹרֵשׁ (מִמֶּנּוּ).

26 תְּרִגוּם חֲפְשִׁי: רק שִׁיְרָצָה לְהִתְפַּלל, נאָחר פֿךּ יִתְפַּלל אֶפִּילוֹ רק עִם פְּרוּשׁ הַמְּלוֹת לְבָד, וְאִם רק יִשְׁמַע אֶת עֲצֻמוֹ יִמְצֵא אֶת מַה שֶׁהִתְבּוֹנֵן בְּתִיבוֹת הִתְפִּלָּה.

*

”א) אוֹפֵן הַתְּפִלָּה בְּמַצְבּוֹ:

בימי השבת קודש והימים טובים יוכל להאריך (בתפלה – קצת), ובימות החול לעת עתה בפרוש המלות לבד, כיון שהרי קשור הוא בסדרי הישיבה, וגם להעיר, ככתבו במכתבו מקנטרס התפלה בזה.

ב) אוֹפֵן הַהִתְבּוֹנְנוֹת לַפְּנֵי הַתְּפִלָּה וּבִפְרָט בְּכַדִּי שְׂיוּכַל לְהַאֲרִיךְ בַּתְּפִלָּתוֹ כַּנּוֹכַר לְעִיל:

כיון שבזה – הענין להתבוננות (ולא למוד וקנין ידיעות חדשות), נכון יותר להתבונן בענין שלמדו איזה פעמים יודע אותו, וההתבוננות תהיה או בהעמקה יותר או חזרה על הידיעה, ולהרחיבה בנוגע להפועל יוצא מזה, או מדות וכו'” (לקוטי שיחות חלק י"ט עמוד 465).

*

”בחול צריכים להתפלל בצבור במתינות הרגילה – ולא עם החוטפים ומבליעים תיבות בתפלתם – ובשבת קודש אפשר וראוי להתעסק בעבודה שבלב, אבל אין לותר אפילו על אמירת אמן אחד מהמנין שמתפללים בצבור, ועל שמיעת קריאת התורה מתוך הקמט דוקא” (אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר מהור"י צ"ע חלק ח' עמוד רא).

*

”במענה על שאלתו, אם להתפלל בשבת קודש בצבור ולבוא עם כל בני ביתו שיחיו ביחד בביתו או להאריך בתפלה.

הנה לפלא על הספק בזה, וכבר מלתו אמונה במכתב כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, נדפס בהוספה שלישית לקנטרס עץ החיים סעיף ד'²⁷, ואם בימי אור ובחופץ לארץ כך על אחת כמה וכמה בחופץ כפול ומכפל דורנו זה ובפלטרין של מלך” (אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חלק י עמוד שנו).

*

”בהלתי לשאלתו כיון שעד עתה הרגל להתפלל בשבת קודש במתינות ובאריכות מעט אם ימשיך גם עתה או חס ושלום כו'. ופשוט שאין זה גם בגדר שאלה, לאחרי המבואר באריכות גדולה אודות ענין התפלה (שרק טורח צבור מוציא מקל זה . . .). ואין לי פרוש בשאלתו כי אם שבנדאי באה כדי שתהיה לי הזדמנות לעוררו, אשר לא רק בשבת קודש יעשה כנוצר לעיל אלא – מזמן לזמן – גם בימות החול, כיון שגם ביום חול צריך לומר יום אחד בשבת כו', וביוחד – שיש אומרים שזהו בכלל עשרת הדברות (יעין רמב"ן שמוות כח, ח; שמשם מוכח גם כן שהפנה גם ליום השבת קודש)” (לקוטי שיחות חלק י"ד עמוד 224).

27 נדפס גם באגרות-קודש כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע חלק ב עמוד תשיג ואילך. חלקה נעתק לעיל. - י.יא.

*

"מה שכתב אשר ההתבוננות שלו לא שונה כלום, הנה מובן הדבר שאין זה מתאים כלל וכלל, ואין לומר כן, כי הרי מתבונן בעניינים דתורת אלקים חיים, שנמסרו לנו על ידי נשיאינו הקדושים שדבריהם חיים וקיימים לעד, וסוף כל סוף פועלים פעולתם. . ובמילא חס ושלום לבטל עניינים כאלו ב"לא כלום", רק מפני שאין נפר עדיין פעולתם בגלוי" (אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חלק ו עמוד שנד).

*

"בנדון זמני התפלה, קשה לומר בזה סדר קבוע באופן כף או אחר, רק לפעמים יכול לעשות לעצמו העונג להתפלל באריכות, ורק לשמוע מקודם סדר התפלה, ברכו וקדשה מה' שליח צבור' ולהאריך אחר כך בתפלה" (אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר מהרי"צ נ"ע חלק יא עמוד קע).

*

"הוד כבוד קדשת אבותינו רבותינו הקדושים זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע פסקו להלכה לאלו ששאלו בענין תפלה בצבור, דאיך יקמו שניהם, לעסוק בעבודה שבלב באריכות התפלה ולהתפלל בצבור, ענו להם כי פרוש תפלה בצבור בשעה שהצבור מתפללים. וסדרו להם כי ישמעו כל התפלה קדישים, ברכו, קדשה, קריאת התורה, והקדישים דתפלת הצבור, ואחר כך להתפלל במתינות איש איש כפי השגת יד שכלו בהעבודה שבלב" (שם חלק ג עמוד קמב).

*

"ובשאלתו שעל ידי שהרגל להאריך בתפלתו אינו שומע קדשה מה' שליח צבור'. ושואל אם ינהג במנהגו זה, או שיקצר בתפלתו בכדי לשמוע קדשה.

הנה מובן – על פי היסוד אשר הכונה היא העקר בתפלה, עד שישנה גם כונה כללית כזו שבלעדה התפלה בטלה²⁸ – שאין לקצר בהתבוננות בתפלה ובהאריכות בה, אפילו בשביל לשמוע קדשה, והוא גם כן מובן מפסק הצמח צדק בשו"ת שלו – נדפסה בשער המלוואים סימן יא' – עין שם ובספרים שמזכיר²⁹ (אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חלק יא עמוד קעו).

*

"במה שכתב במכתבו בענין הנהגת התלמידים. . שאין דעתו נוחה כל-כך מהאריכות שלהם בתפלה וכו' כיון שאין זה מתאים להנהגתם בשאר העניינים וחושש הוא ליוהרא וכו', הנה אולי

28 ראה רמב"ם הלכות תפלה פרק ד. שלחן ערוך לאדמו"ר הזקן סימן צ"ח סוף סעיף ב. קנטרס אחרון בתניא (קנד, ב).

חדושי ר' חיים הלוי לרמב"ם שם [הערה שם. וראה לקוטי שיחות חלק כב עמוד 118 הערה 33 והערה 36 – י.י.א].

29 ומה שמובא לעיל, לשמוע קדישים, ברכו, קדשה וכו' ואחר כך להתפלל, יש לומר דבנדון דידן מדבר שאין לו אפשרות הנזכרת לעיל אלא לקצר בתפלתו. ויש לחלק עוד, ואין כאן מקומו. – י.י.א.

צודק בטענותיו, אבל ידוע הוא מהמוחש הנראה לכל המעיין בטיב הנוער בדרךנו זה, אשר בשבילים ביחוד הוא תקופת משבר ולכן צריך להזהר ביותר מכל ענין שיוכל להחליש את כח ההתנגדות שלהם להרוחות הנושבות בתבל, ואם גם יש ענינים כאלו שמצד מצבם עתה הרי עוד לא באה העת והזמן בשבילים להתעסק בכמו אלה, הנה פיון שעל כל פנים זהו ענין המוסיף עוד פרט אחד לעמוד בתוקף נגד הרוחות המנושבות ברשות הרבים, אחריות הוא להסיר לבטל או להחליש את הענין, ואם לדעתו . . . אבל לא לבטל ענין האריכות בתפלה וכו', פיון שסוף סוף הרי זה מוסיף יראת שמים און אפגטר אגנקייט פון וועלטישע תענוגים³⁰, ולו גם יהא בדרך מקיף" (שם חלק ה עמוד שכה).

*

"במענה על מכתבו, כל עניני עבודה בעבודת השם יתברך בקריאת שמע שעל המטה בכונה ותפלה באריכות, אינם עבודה תמידית שצריכים להיות בכל יום, ורק בזמנים מיוחדים" (אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע חלק ד עמוד שצז).

*

"בדרך כלל צריכים בדיקה מפורטת ומסדרת להמאריכים בתפלה, כי לא כל הרוצה לטול שם עובד צריכים להניח" (שם חלק י' עמוד ב).

*

"בהלתי מקרות בו מה שכותב שאומרים בשמי שפוסק הנני, והלכה למעשה, בהנוגע לתפלה שאם היא משללת פונה מסקמה מיחדת הרי היא תפלה בטלה, ולא עוד אלא שמוסיפים שהוא הדין לברכת המזון! ובכלל תמהני מה לאחרים לפסוק דינים בשמי, בה בשעה שיכולים לשאול ישר אותי למעשה. וכבר ידוע פסק רבותינו זכרונם לברכה (בבא בתרא קל עמוד ב) שאין למדין עד שיאמרו לו הלכה למעשה.

ואמת נכון הדבר שאמרתי לאיזה אנשים בענין "גודל פונת התפלה ואפילו אצל כמה שלא מהחסידים, וכמבואר בחדושי הגר"ח מבריסק על הרמב"ם הלכות תפלה שמפרש דברי הרמב"ם שבחסרון הפונה שעומד לפני ה' הרי הוא כאילו דלג מלות אלו", אבל מלבד שמסקני אם גם הגר"ח בעצמו פסק פן למעשה, והרי ספרו הנזכר לעיל הוא פרוש ולא פסקי דינים והלכות, והרי פיון שלא הובא דין זה בשלחן ערוך ובאחרונים, וכן לא בשלחן ערוך רבינו הזקן, בודאי שאין לעשות כזה למעשה, ולהעיר גם פן מתניא ריש פרק לח" (אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חלק ח עמוד שלב).

*

"במה שכתב אודות שישנם חסידים (ובטח פונתו לאלו הלומדים ומתנהגים בחסידות . . .) מאחרים זמן קריאת שמע ותפלה וכו' מפני ההתבוננות שקודם התפלה וכו'.

הנה טעמים ונמוקים מבוזר בכמה מקומות שהוא מפני ההכנה לתפלה, ולא כל האנשים שוים לאורך זמן הנצרך להכנה בזה. . . אף שכל האנשים מחיבים בהכנה זו, וכדבר משנה אין עומדין להתפלל אלא מתוך כוונת ראש, והובא הלכה למעשה באורח חיים סימן צב סעיף ג בהגהה, ובהכנה זו נכללה גם כן טהרת הגוף. . . אבל טהרת הגוף מועילה ביחוד לתפלה. . .

וכך מהדרך דשאלות קשיות ופרכות, בה בשעה שיש למלאות הזמן ולנצלו בלמוד, ובפרט כלך מקשיות על הנהגות של אחרים, והרי בידו לקום השכם בבוקר ולהפוך בכל הענינים האמורים – באופן שיוכל לקום קריאת שמע ותפלה בזמנה, ואם הזמן אינו – הרי יכול לקום לפני זמן השקמה, ומי בידו מעכב" (לקוטי שיחות חלק ט עמוד 271).

*

"ודגמא. . . יש מתאוננים על החסידים שמאריכים בלמוד החסידות קודם התפלה, בהתבוננות קודם התפלה, ובנתיים מאחרים זמן קריאת שמע ותפלה.

ועל זה הוא המענה – לבריאים דבר המזיק הוא, אבל לחולי הנפש, אי אפשר באופן אחר, כי באם לא יתפלל רק בשפתיו ולא בלבבו ותהיה תפלתו בטלה הוא פסולה".³

אלא שכמו בפמשל – צריך בכל זאת זהירות יתרה, שתהיה הכמות לא יותר מן המדה" (אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חלק ג עמוד קמו).

*

"מסים במכתבו, אשר מפני כמה סבות מתחיל להתפלל בשבת קרוב לשעה ב', ולא טובה בעיני שמועה זו כלל, כי אין לעשות קביעות מהנהגות כמו אלו, ומובן החלוק בין אם מתחיל בשעה מקדמת ומסים בשעה מאוחרת או שמתחיל מלכתחילה בשעה ב'. ויתיעץ עם זקני אנ"ש במקומו, אשר יתנו לו הוראות בזה איך לתקן שלא יצרך לקצר בהכנה הנחוצה לעבודת התפלה ובעניני התפלה עצמה ובכל אופן לא יתחיל תפלתו אחר חצות" (שם חלק ו' עמוד שנד).

*

"נראה ממכתבו, שסדר קבוע אצלו להתחיל התפלה בשבת קודש בוקר – בחצות היום! ולא נראה לי כלל סדר כזה (אף שבודאי אומר קריאת שמע לפני זה וכן שמע ברכו וכו'). ושאני אם מתחילים במקדם ומאריכים בתפלה. ומה טוב להתחיל עם הצבור לערך, ומברוך שאמר ואילך לאחר גמר תפלת הצבור" (שם חלק ט' עמוד קמב).

*

31 ראה רמב"ם הלכות תפלה פרק ד הלכה טו. שלחן ערוך רבנו הזקן חלק אורח חיים סימן צח. קנטרס אחרון בתניא דבור המתחיל "להבין מה שכתוב בשער היחודים" [שם].

"פינון שהוא הבעל קורא במילא גורם לו להתחיל ברוך שאמר אחר חצות, הנה לדעתי לא נכון הדבר . . וכמוכן שאין זה דומה אם מתחילים בעוד מועד ומתפללים כל העת אלא שבדרך ממילא מגיעים לברוך שאמר כחצות, דאז על כל פנים עסקו בענין התפלה וההכנה לזה מקודם, מה שאין כן בנדון דדיה, שהוא קורא בתורה, שאין לזה שיכות לתפלה והכנתה" (שם חלק ה עמוד שיב).

*

"מה שהעיר: למה צנינו בסדור שנוי המסורה אם הוא שם אדני-י וכהאי גוונא. יש לומר דשאני תפלה שהכונה נוגעת ביותר (ובפרט בשמות). ויעוין בהקדמת מהרי"ל מיאנאוויטש – אחי רבינו הזקן – לסדור רבינו עד כמה דיקו בזה" (שם חלק ב' עמוד נד).

*

"ידוע ומקבל בענין הפגנות שבתפלה, אשר אלו שאין דעתם יפה לכוון, מפני העדר הידיעה או מפני שאין בכחם לזכור כגנות הפרטיות בעת התפלה, מספיק שיכינו כונה כללית, להיות תפלתו נשמעת לפניו יתברך עם כל הפגנות המבוארות בספרי קבלה³²" (היום יום יא אדר א).

*

"השם יתברך יעזור, הסכם של רבים שישכימו יחד לעבודה זו, מקרב את ביאת המשיח, ובאמת גם אם יתמהמה נחפה לו ולא נהיה ברוגז עליו, אך ההסכם לעבודה זהו מקרב את ביאת המשיח, כאשר שזהו התכלית, וכאשר רבים ישכימו ביחד לעבודה, כדין [=או-אז] תצפה לרגלי דמשיחא" (ספר- השיחות תורת-שלום עמוד 120).

לזכות

החתן הרב אברהם שמואל שיחי'
והכלה מרת שיינא חנה תחי'

בני משפחותיהם

אם החתן חנה בת פערל שתחי' ויוצ"ח
מאיר, עטקא, סלאווא, דינה, אריה דב, חיה מושקא, מנחם מענדל, יעקב, סאניא שיחיו

אב הכלה בנימין בן לאה שיחי' ויוצ"ח
יהודה משה, נטע לאה, אוריה מסודי, יוסף יצחק, מנוחה רחל, חיה מושקא, נחמה נחלה,
אריאל לייב בני רבקה דליה שיחיו

וזקניהם

הרב שלום בן סלאווא וזוגתו מ' גיטל בת סאניא
ר' אלימלך בן עטקא וזוגתו מ' פערל בת דינה
ר' אליהו בן רבקה וזוגתו מ' סימון בת מסודי

ולע"נ

ר' יעקב אריה לייב בן רחל וזוגתו מ' לאה בת מינדל

• • •

ולזכר נשמת הורינו היקרים

ר' יוסף יצחק ע"ה בן יבלחט"א הרב שלום שיחי'
נלב"ע יום ועש"ק פר' בהעלותך את הנרות י"ג סיון ה'תשס"ז

מ' רבקה דליה ע"ה בת יבלחט"א ר' אליהו שיחי'
נלב"ע ליל שמיני עצרת ושמחת תורה כ"ב תשרי ה'תשס"ה

ת.נ.צ.ב.ה.